

Sistemes alimentaris:

efectes sobre la nostra salut i la del planeta

Treball per a projectes
des de la sobirania alimentària.
Exemplificació curricular per a 3r d'ESO

alimentación
Xarxa d'escoles per un món rural viu

Sistemes alimentaris: efectes sobre la nostra salut i la del planeta

Treball per a projectes des de la sobirania alimentària. Exemplificació curricular per a 3r d'ESO

Edició:

C. Floridablanca 66-72, local 5
08015 Barcelona
Tel. • 93 423 70 31 • Fax 93 423 18 95
educacio.cat@vsf.org.es
www.vsf.org.es • www.alimentación.net

Zubiria Etxea. UPV/EHU
Avda. Lehendakari Agirre, 81 • 48015 Bilbao
Tel. 94 601 70 91 • Fax: 94 601 70 40
hegoa@ehu.es

Biblioteca del Campus de Álava. UPV/EHU
Nieves Cano, 33 • 01006 Vitoria-Gasteiz
Tel. • Fax: 945 01 42 87
gema_celorio@ehu.es
www.hegoa.ehu.es

Disseny i il·lustració:

Imprimeix:

Traducció:

ISBN:

Dipòsit legal:

Laura Fernández Blanco

Gráficas Uncilla

L'Apòstrof

978-84-16257-43-0

BI-857-2019

Finança:

Aquesta publicació s'ha fet amb el suport financer de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). El seu contingut és responsabilitat exclusiva d'Hegoa i VSF-Justícia Alimentària i no reflecteix, necessàriament, l'opinió de l'AECID.

Reconeixement-No comercial-Sense obra derivada 4.0. Espanya

Aquest document es distribueix amb una llicència Creative Commons. Està permès copiar, distribuir i comunicar públicament aquesta obra, sempre que se n'esmenti l'autoria i es faci sense finalitats comercials. No es pot alterar, transformar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. Llicència completa: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Si vols imprimir algun apartat d'aquesta publicació tens el PDF disponible a: <https://www.alimentacion.net/es/recursos/sistemas-alimentaris-efectos-sobre-la-nuestra-salut-i-la-del-planeta-treball-projectes-des>

AGRAÏMENTS

El conjunt del treball desenvolupat en el marc del programa **Alimentación**, en el qual s'inscriu aquesta publicació, ha comptat amb el recolzament i supervisió d'una Comissió Pedagògica integrada per Carlos Puerta (assessor de Ciències al Berritzegune Central, Euskadi); Alicia García (consultora en Igualtat de Gènere i membre de Desazkunde, Euskadi); Jordi Menéndez (membre de Justícia Alimentària, Madrid); Clara García-Pleyán (assessora especialista en pedagogia i feminisme, Catalunya); Alicia López de Munain (tècnica d'Educació a EHNE, Euskadi); Juanjo Celorio (professor universitari jubilat i membre de Hegoa, Euskadi) i Amaia del Rio (tècnica d'Educació d'Hegoa i especialista en feminisme, Euskadi).

Més en concret, aquest segon document ha comptat amb les aportacions de Joseba Martínez y José Ignacio Guzmán, assessors pedagògics de Ingurugela-Ceida (servei d'educació ambiental del Govern Basc) que varen revisar l'esborrany inicial i als quals volem agrair expressament els seus suggeriments.

Per últim, volem reconèixer també a l'equip de coordinació del programa -Antoni Camps a les Illes Balears, Mª Lidón Martrat a Catalunya; Patricia Gómez a Euskadi, Cristina Vicente-Almazán i Anna Muñoz al País Valencià- pel seu recolzament durant el procés d'elaboració del document, els seus suggeriments a l'esborrany inicial i per altres contrastaments que han realitzat amb professorat de Secundària als diferents territoris.

ÍNDEX

Índex de quadres	6
Índex de figures	7
Presentació	8
Objectiu general	10
Concreció curricular	10
Competències/elements transversals	12
Competències clau/disciplinàries	13
Objectius d'etapa. Correspondència amb la selecció de continguts per matèries i comunitats per a 3r d'ESO	16
Euskadi.....	16
Illes Balears.....	19
Catalunya	22
País Valencià	24
Selecció de blocs de contingut i criteris d'avaluació per matèries i comunitats. 3r d'ESO	27
Proposta temàtica	30
Metodologia	34

Desenvolupament de la proposta.....	38
Fase 1. Motivació	38
Fase 2. Idees prèvies	40
Fase 3. Projecte d'investigació.....	42
Pas 1. Delimitació d'un problema/cas de recerca.....	44
Pas 2. Cerca i selecció d'informació.....	44
Pas 3. Sistematització de la informació	50
Pas 4. Anàlisi de la informació.....	51
Pas 5. Elaboració de síntesis i conclusions.....	54
Pas 6. Comunicació.....	56
Avaluació.....	60
Rúbrica d'observació de gènere. Posa't les ulleres liles!.....	61
Rúbrica d'avaluació de competències clau	63
Rúbrica d'avaluació del treball en grup	66
Rúbrica d'avaluació de continguts.....	69
Alumnat avalua.....	73
Recursos.....	74
Bibliografia	79
Annexos	80

ÍNDIX DE QUADRES

Quadre 1. Competències/elements transversals	12
Quadre 2. Competències clau/disciplinàries	13
Quadre 3. Euskadi	16
Quadre 4. Illes Balears	19
Quadre 5. Catalunya	22
Quadre 6. País Valencià	24
Quadre 7. Selecció de blocs de contingut i criteris d'avaluació per matèries i comunitats. 3r d'ESO	27
Quadre 8. Aprenentatge basat en projectes	36
Quadre 9. Sondeig d'idees prèvies	40
Quadre 10. Passos per facilitar el procés d'investigació	43
Quadre 11. Exemple d'esquema per elaborar un guió tècnic	58
Quadre 12. Rúbrica d'observació de gènere	61
Quadre 13. Rúbrica d'avaluació de competències clau	63
Quadre 14. Rúbrica d'avaluació del treball en grup	66
Quadre 15. Rúbrica d'avaluació de continguts	69
Quadre 16. Alumnat avalua	73

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1. Economia lineal.....	31
Figura 2. Economia circular.....	32
Figura 3. Triangle alimentari.....	45
Figura 4. Com sorgeix l'agroindústria	46
Figura 5. Etiquetatge d'aliments	47
Figura 6. El blog com a recurs comunicatiu.....	48
Figura 7. Elaboració de curtmetratges.....	49
Figura 8. Fitxer.....	50
Figura 9. Anàlisi de textos escrits	52
Figura 10. Anàlisi de textos audiovisuals.....	53

PRESENTACIÓ

Aquesta exemplificació curricular pretén oferir al professorat un conjunt de suggeriments útils per incorporar la sobirania alimentària amb enfocament de gènere als centres de Secundària partint d'una perspectiva transversal i interdisciplinària.

Hem elaborat un document prou ampli per permetre diferents línies de treball i que sigui el professorat qui prengui decisions pel que fa a la implementació (per exemple, a l'hora de decidir quins continguts serien els més apropiats per contribuir des de la seva assignatura al projecte interdisciplinari), però, al mateix temps, amb prou indicacions i precisions per tal d'assegurar una mirada determinada al procés d'ensenyament-aprenentatge, a la coherència amb l'enfocament d'educació crítica i transformadora¹ i –per descomptat– a la comprensió de la temàtica triada: els sistemes alimentaris i els seus efectes sobre la nostra salut i la del planeta.

Atesa la diversitat de situacions, motivacions, tradicions i contextos la proposta presenta una estructura flexible, de manera que cada equip docent i cada centre educatiu pugui fer les adaptacions que consideri oportunes sense necessitat de desenvolupar tot el contingut des del principi a la fi com si fos una unitat didàctica convencional. Es tracta d'un document de naturalesa diferent, per això no segueix l'estructura convencional (objectius generals i específics, seqüenciació de continguts, metodologia, temporització, activitats, materials...) que permetria detallar la intervenció docent a l'aula des del principi fins al final. I és que, tot i que respon a una organització interna similar, el seu objectiu és mostrar com és possible organitzar una feina interdisciplinària, coordinada entre diferents assignatures mitjançant la metodologia d'Aprenentatge Basat en Projectes (ABP) amb una temàtica concreta, en el nostre cas, la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.

El que sí que proposem és una estructura comuna. L'alumnat haurà de fer en grups una investigació relacionada amb els sistemes alimentaris que desembocarà a la identificació de propostes per transitar cap a models més justos des del punt de vista social i ambiental i que es comunicaran mitjançant un vídeo.

Aquest document s'inscriu en el conjunt de recursos que s'ofereixen dins del programa **Alimentacció** que impulsen conjuntament Justícia Alimentària i Hegoa. Amb aquesta iniciativa es busca generar consciència crítica i promoure l'acció educativa davant les conseqüències socials, econòmiques i ambientals que provoca el nostre model alimentari (producció, distribució, comercialització i consum) gestionat pel capitalisme neoliberal i mercantil.

A banda d'això, la idea també és estendre altres models alternatius, qualitativament rellevants, basats en els principis de la sobirania alimentària

1. Us remetem al document "Educación crítica transformadora. Marco teórico pedagógico para trabajar la soberanía alimentaria con enfoque de género en los centros de secundaria" que hem desenvolupat en el marc del programa **Alimentacció**, on es detalla què entenem per aquest enfocament. Disponible a: <https://www.alimentacion.net/es/recursos/educaci%C3%B3-cr%C3%ADtica-i-transformadora-marc-teoricopedag%C3%B2gic-integrar-la-sobirania-aliment%C3%A0ria>

amb perspectiva de gènere, que defensen el dret dels pobles i de les comunitats a prendre decisions sobre el seu propi sistema alimentari. Es tracta que totes les persones accedeixin a una alimentació sana, saludable i sostenible i a unes condicions de vida dignes; transitant cap a societats més justes i cap a patrons de producció i consum que no únicament minimitzin l'impacte sobre el planeta, sinó que també contribuïxin a la regeneració dels ecosistemes.

El programa **Alimentacció** s'està desenvolupant a quatre territoris: Illes Balears, País Valencià, Catalunya i Euskadi. Per aquests motius l'exemplificació ha tingut en consideració els decrets curriculars d'aquestes comunitats per organitzar continguts i competències. També hem tingut en compte les unitats didàctiques que diversos participants del programa han produït i implementat a fi que s'entengui que aquesta exemplificació no suposa un model diferent, sinó una proposta que les inclou per agafar-les com a referència en diferents fases del procés. En qualsevol cas, tal com veurem, existeixen similituds que entenem que poden donar sentit a la utilització de l'exemplificació curricular també fora d'aquests territoris i/o agents de la Xarxa d'**Alimentacció**.

OBJECTIU GENERAL

Amb aquesta exemplificació presentem un model de treball possible, prou obert perquè el professorat pugui prendre decisions i obrir diferents vies de treball, però amb alguns elements centrals que l'articulen. Es tracta d'una proposta per desenvolupar durant un trimestre a 3r d'ESO, de caràcter interdisciplinari (Biologia i Geologia, Educació física, Llengua i Literatura i Geografia i Història) amb la problemàtica de l'alimentació com a eix temàtic i l'Aprenentatge Basat en Projectes com a metodologia de treball. Lògicament, aquesta proposta no esgota la possibilitat que altres assignatures puguin sumar-s'hi i abordar aquest eix temàtic.

CONCRECIÓ CURRICULAR

En aquest apartat presentem les interrelacions que es poden establir entre les diferents competències, objectius, matèries, blocs de contingut i criteris d'avaluació especificats als decrets que regulen l'etapa a cadascun dels quatre territoris on es desenvolupa el programa d'**Alimentació** (Catalunya, Euskadi, País Valencià i Illes Balears).

En tots els casos hem fet una selecció i, amb l'objectiu de fer més visible la contribució de l'enfocament de sobirania alimentària amb enfocament de gènere als aprenentatges esperats, hem adaptat els criteris d'avaluació a la temàtica que abordem: els sistemes alimentaris i els seus efectes sobre la nostra salut i la del planeta.

Òbviament, la selecció de quatre assignatures no significa en cap cas que siguin les úniques que contribueixen a la comprensió de la temàtica i a l'assoliment dels objectius i competències assenyalades. De fet, seria interessant que, tenint en compte els suggeriments continguts en aquest text, docents d'altres assignatures s'animessin a participar en aquesta proposta interdisciplinària.

De la mateixa manera, cal que siguin les professores i els professors qui decideixin finalment quins continguts concrets treballaran i quins objectius i competències de totes les assenyalades realment desenvoluparan i avaluaran.

Insistim que aquesta proposta és una exemplificació, una possible guia entre moltes altres que es podrien plantejar.

Tot seguit expliquem els quadres que hi ha i que recullen la lògica de la concreció curricular que hem elaborat.

▶ **Quadre 1.** *Competències/elements transversals.* Al quadre, es recull l'enunciat que rep cadascun d'aquests ítems, referit a aquests quatre territoris. En algunes d'aquestes comunitats es distingeix entre competències i elements transversals, no obstant això, hem optat per presentar una síntesi que ens permet visualitzar-ne l'estructura i, dins d'aquestes, els elements comuns.

▶ **Quadre 2.** *Competències clau/disciplinàries.* En aquest cas, recollim les competències clau/disciplinàries (que, amb lleugeres variacions en la denominació, apareixen als decrets curriculars dels quatre territoris) i assenyalem els criteris d'avaluació que resulten pertinents per a aquesta exemplificació, adequant la seva formulació a la temàtica escollida.

▶ **Quadres 3 a 6.** *Objectius d'etapa.* Correspondència amb la selecció de continguts per matèries i comunitats. 3r d'ESO. S'estableix –per a cadascun dels quatre territoris i de les quatre assignatures sobre les quals es fa l'exemplificació (Biologia i Geologia, Educació física, Llengua i Literatura i Geografia i Història) corresponents a 3r d'ESO–, la correlació entre els objectius d'etapa per matèries, els blocs de contingut i els criteris d'avaluació seleccionats.

▶ **Quadre 7.** *Selecció de blocs de contingut i criteris d'avaluació per matèries i comunitats.* 3r d'ESO. Quadre resum de blocs de continguts seleccionats per territori i per a cadascuna de les quatre assignatures de 3r d'ESO ja esmentades. Se suggereix la correspondència entre els criteris d'avaluació que assenyalen els decrets de cadascun dels quatre territoris.

Quadre 1. Competències/elements transversals

	CATALUNYA	EUSKADI	COMUNITAT VALENCIANA	ILLES BALEARS
Competències comunicatives	Competència comunicativa lingüística i audiovisual	Competència per a la comunicació verbal, no verbal i digital	Foment de la lectura Comprensió lectora Expressió oral i escrita Comunicació audiovisual	Comprensió lectora Expressió oral i escrita Comunicació audiovisual
	Competència artística i cultural			
Competències metodològiques	Tractament de la informació i competència digital	Competència per aprendre a aprendre i per pensar	Tecnologies de la informació i de la comunicació	Tecnologies de la informació i de la comunicació
	Competència matemàtica			
Competències personals	Competència d'aprendre a aprendre	Competència per a la iniciativa i l'esperit emprenedor	Emprenedoria	Emprenedoria
	Competència d'autonomia			
Competències específiques centrades a conviure i habitar el món	Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	Competència per aprendre a ésser Competència per conviure	Educació cívica i constitucional	Educació cívica i constitucional
	Competència social i ciutadana			
DEFINICIÓ DE COMPETÈNCIES TRANSVERSALS				
<p>Competència per a la comunicació verbal, no verbal i digital. Utilitzar de manera complementària la comunicació verbal, la no verbal i la digital per comunicar-se de manera eficaç i adequada en situacions personals, socials i acadèmiques.</p> <p>Competència per aprendre a aprendre i per pensar. Disposar dels hàbits d'estudi i de treball, de les estratègies d'aprenentatge i del pensament rigorós, mobilitzant i transferint allò après a altres contextos i situacions, per poder organitzar de forma autònoma el propi aprenentatge.</p> <p>Competència per conviure. Participar amb criteris de reciprocitat de les diferents situacions interpersonals, grupals i comunitàries, reconeixent en l'altra persona els mateixos drets i deures que es reconeixen per a un/a mateix/a, per tal de contribuir tant al bé personal com al bé comú.</p>				
<p>Competència per a la iniciativa i l'esperit emprenedor. Mostrar iniciativa gestionant el procés emprenedor amb resolució, eficàcia i respecte per als principis ètics en els diferents contextos i situacions personals, socials, acadèmiques i laborals, per poder transferir mar les idees en actes.</p> <p>Competència per aprendre a ésser. Reflexionar sobre els sentiments, pensaments i accions d'un/a mateix/a que es produeixen en els diferents àmbits i situacions de la vida, reforçant-los o ajustant-los, d'acord amb la seva valoració i, d'aquesta manera, poder orientar-se mitjançant la millora continua cap a l'autorealització de la persona en totes les seves dimensions.</p>				

Font: Elaboració pròpia a partir dels decrets curriculars corresponents a cadascun dels quatre territoris. Definició de competències transversals presa del Pla Heziberri 2020 (Dept. d'Educació del Govern Basc).

Quadre 2. Competències clau/disciplinàries

COMUNES ALS 4 TERRITORIS	VINCULACIÓ DELS CRITERIS D'AVALUACIÓ AMB L'ENFOCAMENT DE SOBIRANIA ALIMENTÀRIA AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE
<p>Competència en comunicació lingüística. Es refereix a l'habilitat per utilitzar la llengua, expressar idees i interactuar amb altres persones de manera oral o escrita.</p>	<p>Comprendre textos en diferents formats (orals, escrits, audiovisuals...) que abordin la problemàtica de l'alimentació des d'un punt de vista complex, interdisciplinari.</p> <p>Formar-se un judici crític i ètic per entendre la sobirania alimentària com una estratègia per garantir el dret dels pobles i les persones a una alimentació sana, sostenible, local i culturalment adequada.</p> <p>Establir, mitjançant el treball a l'entorn de la sobirania alimentària, una comunicació efectiva i constructiva amb:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. la mateixa comunitat educativa –famílies, consell escolar...–; ii. els agents socials de l'entorn –persones productores, mercat local, petit comerç, grups de consum...–, i iii. les institucions –ajuntament, conselleries...–, per compartir les propostes resultants dels projectes treballats (sobre la construcció col·lectiva de models alternatius de producció i consum) i per consolidar conjuntament models alternatius de producció i consum. <p>Aprendre a comunicar de manera crítica i efectiva, generant idees, estructurant el coneixement, donant coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques.</p> <p>Analitzar de manera crítica les narratives i discursos publicitaris de la indústria alimentària, localitzant la publicitat enganyosa i els estereotips discriminatoris (classe social, gènere...).</p> <p>Generar narratives alternatives basades en la qualitat dels aliments que preserven la salut de les persones i del planeta.</p> <p>Desenvolupar estratègies de comunicació no sexista tant pel que fa a la forma com als continguts, fent que els i les estudiants desenvolupin la seva capacitat de passar de ser persones receptores passives a productores d'informació crítica i transformadora.</p>
<p>Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia. La primera al·ludeix a les capacitats per aplicar el raonament matemàtic per resoldre qüestions de la vida quotidiana; la competència en ciència se centra en les habilitats per fer servir els coneixements i la metodologia científica per explicar la realitat que ens envolta; i la competència tecnològica, en com aplicar aquests coneixements i mètodes per donar resposta als desitjos i necessitats humanes.</p>	<p>Aplicar el raonament matemàtic per establir seqüències de causa-efecte al voltant de la problemàtica de l'alimentació, arguments explicatius que permeten entendre quins sistemes malmeten la salut dels éssers vius i del planeta i quins es configuren com a sistemes alternatius, sostenibles i ecològics.</p> <p>Fer servir adequadament representacions i objectes matemàtics (taules, gràfics, fórmules, estadístiques...) per sintetitzar la informació i/o dades rellevants que ajudin a comprendre i interpretar situacions vinculades a la problemàtica de l'alimentació i amb les alternatives de sobirania alimentària amb enfocament de gènere.</p> <p>Desenvolupar una mirada ètica sobre els avenços científics i tecnològics associats a l'alimentació per prendre decisions raonades a l'hora de triar models agroindustrials i models agroecològics.</p> <p>Adoptar valors i actituds adequats per assolir una vida física/mental saludable i contribuir a la consolidació d'un entorn naturalment sostenible i socialment just i equitatiu.</p> <p>Desenvolupar una mirada crítica que qüestionï la neutralitat de la ciència i la tecnologia i reconèixer biaixos de gènere.</p>

COMUNES ALS 4 TERRITORIS	VINCULACIÓ DELS CRITERIS D'AVALUACIÓ AMB L'ENFOCAMENT DE SOBIRANIA ALIMENTÀRIA AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE
<p>Competència digital.</p> <p>Implica l'ús segur i crític de les TIC per obtenir, analitzar, produir i intercanviar informació.</p>	<p>Alfabetització i educació digital.</p> <p>Desenvolupar coneixements, actituds i habilitats per passar de ser persones consumidores acrítiques de la informació que ofereixen internet i les xarxes socials a productores de continguts digitals crítiques, informades i responsables.</p> <p>Definir criteris que permetin discernir la informació rellevant d'entre tots els continguts digitals que ofereix internet i, en relació amb aquesta idea, aprendre a fer cerques afinades a internet sobre els temes de treball.</p> <p>Produir continguts digitals relacionats amb la sobirania alimentària amb enfocament de gènere que recullin els resultats del treball per projectes desenvolupat de forma col·laborativa.</p> <p>Fer servir els dispositius digitals com a eines per a la difusió i comunicació de missatges crítics en diferents formats (textos, blogs, audiovisuals..).</p>
<p>Aprendre a aprendre.</p> <p>És una de les principals competències, ja que implica que l'estudiant desenvolupi la seva capacitat d'iniciar l'aprenentatge i persistir-hi, organitzar tasques i temps, i treballar de manera individual o col·laborativa per aconseguir un objectiu.</p>	<p>Tenir disposició per millorar les capacitats d'exposició i comunicació oral, escrita, audiovisual i digital, per utilitzar arguments sòlids a col·loquis i debats.</p> <p>Construir capacitats –essencials per a l'aprofundiment democràtic– per escoltar altres opinions i estar disposat a modificar el seu propi punt de vista.</p> <p>Mantenir la curiositat per plantejar-se preguntes, identificar i valorar la diversitat de respostes, desenvolupar les estratègies necessàries per prendre decisions ètiques, raonades i crítiques.</p> <p>Ser conscient de com els nous aprenentatges es relacionen amb el coneixement previ (ampliant-lo i millorant-lo) o bé de com ajuden a qüestionar i, si s'escau, superar les idees prèvies que es tinguin sobre els temes de treball.</p> <p>Aprofitar l'espai col·laboratiu que suposa el treball per projectes per: a) explorar les possibilitats pròpies en el desenvolupament d'habilitats per a la participació, la relació amb els/les altres, la comunicació efectiva i b) observar i aprendre de les diferents estratègies d'aprenentatge desplegades pels companys i companyes, especialment de les tasques d'investigació (cerca d'informació, contrast de fonts, anàlisi, entrevistes, visites; capacitat d'anàlisi, de síntesi, de comunicació) associades al treball a l'entorn de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.</p>
<p>Competència motriu.</p> <p>Afrontar de manera autònoma, crítica, creativa i expressiva les diverses situacions de l'àmbit motor per adquirir els hàbits de la pràctica d'activitats físiques i esportives que ajuden a assolir el benestar integral mitjançant un estil de vida saludable.</p>	<p>Integrar a la vida quotidiana de forma conscient l'activitat física, en qualsevol de les seves expressions, com un element indispensable per a la cura i la millora de la salut en la seva integritat i el gaudi d'una vida equilibrada, identificant tots els aspectes extrínsecs i intrínsecs vinculats a aquesta.</p>

COMUNES ALS 4 TERRITÒRIS	VINCULACIÓ DELS CRITERIS D'AVALUACIÓ AMB L'ENFOCAMENT DE SOBERANIA ALIMENTÀRIA AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE
<p>Competències socials i cíviques.</p> <p>Fan referència a les capacitats de relacionar-se amb les persones i participar de manera activa, participativa i democràtica de la vida social i cívica.</p>	<p>Abordar la problemàtica de l'alimentació des d'una perspectiva ecosistèmica, amb un enfocament local-global, i partint dels principis de justícia social i ambiental.</p> <p>Identificar les conseqüències socials i ambientals derivades del manteniment del sistema de producció agroindustrial i la seva influència sobre l'augment de les injustícies, la reproducció de les desigualtats i l'agudització de la crisi ecològica en què estem immerses.</p> <p>Conèixer els principis de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere i argumentar críticament el seu potencial polític transformador per al canvi social.</p> <p>Incorporar l'enfocament de gènere per analitzar els rols i impactes de/en dones i homes de cadascun dels models de producció sobre els quals estan desenvolupant el treball per projectes.</p> <p>Desenvolupar un judici ètic que permeti prendre decisions basades en criteris de justícia social i ambiental.</p> <p>Identificar els canvis individuals que poden assumir com a ciutadanes i ciutadans per afavorir la sostenibilitat de la vida, i que implicaran la modificació de pautes de consum, de relació amb altres persones, d'alimentació, etc.</p> <p>Proposar iniciatives que afavoreixin la implicació col·lectiva en accions de sensibilització i construcció de ciutadania crítica en diferents espais: familiar, escolar, municipal...</p>
<p>Sentit de la iniciativa i esperit emprendedor.</p> <p>Implica les habilitats necessàries per convertir les idees en actes, com la creativitat o les capacitats per assumir riscos i planificar i gestionar projectes.</p>	<p>Seleccionar un problema relacionat amb els continguts de treball a l'entorn de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere sobre el qual es vol aprofundir per buscar solucions assumibles individualment i col·lectivament.</p> <p>Transformar idees en accions de manera creativa, realista i ajustada a les necessitats del context.</p> <p>Construir en els projectes escolars de models de negoci basats en els principis de l'economia social i solidària.</p> <p>Imaginar, dissenyar i portar a terme projectes realitzables relacionats amb la problemàtica de l'alimentació que impliquen compromisos/accions de sensibilització, presa de consciència i canvi d'actituds a favor d'un consum just i responsable.</p> <p>Establir un sistema de seguiment que permeti identificar millores per garantir la bona marxa del projecte i criteris d'avaluació que permetin extreure aprenentatges que es puguin aplicar a altres iniciatives similars amb posterioritat.</p>
<p>Consciència i expressions culturals.</p> <p>Fa referència a la capacitat d'apreciar la importància de l'expressió mitjançant la música, les arts plàstiques i escèniques o la literatura.</p>	<p>Treballar en equip per definir de manera col·laborativa les idees centrals del guió narratiu –a favor de l'agroecologia, el consum just i responsable i la sostenibilitat de la vida– sobre les quals giraran els clips de vídeos que faran.</p> <p>Visibilitzar de manera explícita l'enfocament de gènere.</p> <p>Elaborar productes basats en cosmovisions no eurocèntriques de l'alimentació i de la vida en general, més centrades en el benestar de les persones i del planeta que en l'acumulació de capital i poder.</p> <p>Elaborar en equip el guió tècnic i narratiu del vídeo.</p> <p>Generar el producte audiovisual final com a forma d'expressió, representació i comunicació d'emocions, vivències i idees que exemplifiquin el compromís amb una alimentació sana, saludable, ecològica i culturalment adequada.</p>

Font: Elaboració pròpia.

Quadres 3 a 6. Objectius d'etapa. Correspondència amb la selecció de continguts per matèries i comunitats per a 3r d'ESO

Quadre 3. Euskadi			
MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Biologia i Geologia	<ol style="list-style-type: none"> Utilitzar el coneixement científic de l'organisme humà, explicant el funcionament del propi cos i les condicions que possibiliten la salut, per desenvolupar hàbits de cures i atenció i augmentar el benestar personal i comunitari. Utilitzar el coneixement científic sobre el funcionament dels ecosistemes, explicant les interaccions que s'hi produeixen, així com l'equilibri i els factors que els pertorben, per valorar, gestionar i gaudir de la natura, analitzar críticament les interaccions de la ciència i la tecnologia amb la societat i el medi ambient i participar activament i responsablement en pro del desenvolupament sostenible. Obtenir informació sobre temes científics, utilitzant diverses fonts, incloent-hi les tecnologies de la informació i la validesa per fonamentar i orientar treballs sobre temes científics i adoptar-hi actituds personals crítiques i fonamentades. Interpretar de manera activa i crítica els missatges que contenen informació referida a les ciències i produir missatges científics utilitzant adequadament el llenguatge oral i escrit, així com altres sistemes de notació i representació per comunicar-se de forma precisa i poder donar explicacions i argumentacions en l'àmbit de les ciències. 	<p>Continguts comuns (B1).</p>	<p>B1.1 Fer, amb l'ajut d'un guió, investigacions (...) aplicant la metodologia i les estratègies pròpies del treball científic, valorant la seva execució i interpretant-ne els resultats.</p> <p>B1.3 Formar-se una opinió pròpia, expressar-se amb precisió i argumentar sobre situacions i problemes, buscant, seleccionant i interpretant informació de caràcter científic.</p>
		<p>Les persones i la salut (B3).</p> <p>Projecte d'investigació (B6).</p>	<p>B3.7 Identificar a partir del coneixement del concepte de salut i malaltia, els factors que el determinen.</p> <p>B3.8 Reconèixer la importància dels hàbits i estils de vida saludables en el manteniment dels òrgans, aparells i sistemes implicats en la nutrició usant exemples i situacions pràctiques.</p> <p>B6.14 Fer investigacions senzilles sobre algun ecosistema de l'entorn proper identificant-ne els components, els factors desencadenants de desequilibris i valorant la importància de protegir-lo i conservar-lo.</p>

Quadre 3. Euskadi

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Llengua castellana i Literatura</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1 Comprendre discursos orals, escrits i audiovisuals, procedents de diferents àmbits d'ús de la llengua, i interpretar amb actitud crítica, tant el seu contingut com la seva forma, per respondre eficaçment a diferents situacions comunicatives. 2 Expressar-se i interactuar oralment i per escrit de forma adequada, coherent i correcta, amb actitud respectuosa, de cooperació i crítica, per respondre eficaçment a diferents necessitats comunicatives. 4. Gaudir de textos literaris escrits, orals i audiovisuals, referencials i de selecció pròpia, per donar sentit a la pròpia experiència, comprendre el món i desenvolupar la sensibilitat estètica. 7. Usar, amb esperit crític i autonomia, les tecnologies de la informació i la comunicació per obtenir informació, comunicar-se i cooperar. 	<p>Comunicació oral. Parlar, escoltar i conversar (B2).</p>	<p>B2.1 Comprendre textos orals en diferents suports, reconeixent i interpretant el sentit global i seleccionant les informacions i les dades rellevants.</p> <p>B2.4 Participar en interaccions orals sobre temes d'interès social.</p>
<p>Educació física</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificar i analitzar tots els aspectes que defineixen una activitat física i esportiva saludable per poder valorar, de forma conscient, els beneficis que la seva pràctica aporta per assolir el benestar, en totes les seves dimensions, adoptant una actitud crítica envers la visió que té la societat de la salut, l'activitat física i esportiva, el tractament del cos i la imatge corporal. 	<p>Comunicació escrita. Llegir i escriure (B3).</p>	<p>B3.2 Comprendre textos escrits en diferents suports, reconeixent i interpretant el sentit global i seleccionant les informacions i les dades rellevants.</p> <p>B3.3 Fer textos expositius i d'argumentació eficaços, clars i ben estructurats.</p>
		<p>Activitat física i salut (B2).</p>	<p>B.2.5 Reconeixer la importància per a la salut d'una alimentació equilibrada.</p>

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Geografia i Història</p>	<p>8. Conèixer els problemes actuals de les societats contemporànies, analitzant-ne les possibles arrels històriques i socials, i avaluant-ne les diferents realitats i situacions a l'efecte d'elaborar un judici personal crític i raonat sobre aquestes, i promoure i emprendre actuacions alternatives eficaces, a diferents escales, per millorar les relacions entre les persones, els diferents grups socials, així com l'ús responsable dels recursos naturals.</p> <p>9. Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fenòmens socials analitzant les relacions entre fets socials, polítics, econòmics i culturals, utilitzant aquest coneixement per comprendre la pluralitat de causes que expliquen l'evolució de les societats actuals i obtenir una visió raonada i crítica de la història, per tal de poder incidir socialment a millorar-la com a ciutadans.</p> <p>11. Fer tasques de grup i participar en discussions i debats amb una actitud constructiva, oberta, responsable, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les seves opinions i propostes; valorar la discrepància i el diàleg com una via necessària per a la solució dels problemes i conflictes humans i socials i desenvolupant tècniques de treball en grup per aconseguir tant un assoliment creatiu comú, com una integració positiva en una societat on prima la interacció de la persona i el grup.</p> <p>12. Obtenir informació de caràcter geogràfic i històric, planificant, seleccionant i relacionant informació verbal, gràfica, icònica, estadística i cartogràfica, procedent de fonts diverses, incloent-hi la que proporciona els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació i de la comunicació, per elaborar-ne una síntesi i, si escau, saber comunicar els resultats obtinguts a la resta de manera organitzada i intel·ligible.</p>	<p>L'espai humà. Organització econòmica, social i política (B2).</p>	<p>B2.1 Identificar els principals agents i institucions econòmics, les funcions que exerceixen en el marc d'una economia cada cop més interdependent, i aplicar aquest coneixement a l'anàlisi i valoració d'algunes realitats econòmiques properes.</p> <p>B2.3 Identificar característiques i problemes en l'agricultura basca, espanyola i europea.</p> <p>B2.12 Analitzar un cas localitzat a l'entorn, les conseqüències mediambientals de les activitats econòmiques, i discriminar-hi formes de desenvolupament sostenible.</p>

Font: Elaboració pròpia a partir del Currículum de l'Educació Bàsica Pla Heziberri 2020. Comunitat Autònoma del País Basc, 2015. Disponible a: http://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/heziberri_2020/es_2_proyec/adjuntos/EB_curriculo_completo.pdf

Quadre 4. Illes Balears

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Biologia i Geologia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Aplicar, en la resolució de problemes, estratègies pròpies de les ciències, com ara la discussió de l'interès dels problemes plantejats, la formulació d'hipòtesis, l'elaboració d'estratègies de resolució i dissenys experimentals, l'anàlisi de resultats, la consideració de les aplicacions i repercussions de l'estudi realitzat i la investigació de coherència global. 4. Obtenir informació sobre temes científics utilitzant diferents fonts, incloent-hi les TIC, i valorar-ne el contingut per fonamentar i orientar treballs sobre aquests temes. 5. Adoptar actituds crítiques fonamentades en el coneixement de la biologia i la geologia per analitzar qüestions científiques individualment o en grup. 6. Desenvolupar actituds i hàbits favorables a la promoció de la salut personal i comunitària i facilitar estratègies que permetin afrontar els riscos de la societat actual en aspectes relacionats amb l'alimentació, el consum, les drogodependències i la sexualitat. 7. Comprendre la importància d'utilitzar els coneixements de la biologia i la geologia per satisfer les necessitats humanes i participar en la necessària presa de decisions sobre problemes locals i globals. 8. Conèixer i valorar les interaccions de la ciència i la tecnologia amb la societat i el medi ambient, així com la necessitat de cercar i aplicar solucions adequades per avançar cap a la sostenibilitat, fent atenció als problemes amb què es troba avui la humanitat, especialment els que afecten més directament les Illes Balears. 	<p>Metodologia científica (B1).</p> <p>Les persones i la salut, promoció de la salut (B4).</p>	<p>B1.2 Cercar, seleccionar i interpretar la informació de caràcter científic i utilitzar aquesta informació per formar-se una opinió pròpia, expressar-se amb precisió i argumentar sobre problemes relacionats amb el medi natural i la salut.</p> <p>B4.3 Descobrir, a partir del coneixement dels conceptes de salut i malaltia, els factors que els determinen.</p> <p>B4.11 Reconeixer la diferència entre alimentació i nutrició i diferenciar els principals nutrients i les funcions bàsiques d'aquests.</p> <p>B4.12 Relacionar les dietes amb la salut a través d'exemples pràctics.</p> <p>B4.13 Argumentar la importància d'una bona alimentació i de l'exercici físic per a la salut.</p>

Quadre 4. Illes Balears

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Llengua castellana i Literatura</p>	<p>4. Emprar amb autonomia i esperit crític els mitjans de comunicació social i les tecnologies de la informació i la comunicació per obtenir, interpretar, elaborar i presentar en diferents formats informacions, opinions i sentiments diversos i per participar en la vida social.</p> <p>5. Interaccionar, expressar-se i comprendre oralment o per escrit, de manera coherent i adequada als contextos acadèmic, social i cultural, i adoptar una actitud respectuosa i de cooperació.</p> <p>13. Usar tant les fonts impreses com les digitals per obtenir, seleccionar i transmetre informació i per produir treballs acadèmics amb rigor, claredat i coherència.</p> <p>16. Valorar la importància d'emprar el registre lingüístic adequat a cada situació comunicativa...</p>	<p>Comunicació oral. Escoltar i parlar (B1).</p>	<p>B1.1 Comprendre textos orals de diferents àmbits: personal, acadèmic/escoltar i social.</p> <p>B1.6 Aprendre a parlar en públic, en situacions formals i informals, de forma individual o en grup.</p>
<p>Educació Física</p>	<p>1. Conèixer i valorar els efectes beneficiosos, els riscos i les contradiccions que l'activitat física té per a la salut individual i la col·lectiva i per al desenvolupament personal i la qualitat de vida mitjançant la pràctica habitual i sistemàtica d'activitats físiques.</p> <p>2. Mostrar una actitud crítica davant els models corporals i de salut i les manifestacions físico-esportives com a fenòmens socioculturals, i instaurar hàbits saludables.</p>	<p>Comunicació escrita. Llegir i escriure (B2).</p>	<p>B2.3 Manifestar una actitud crítica davant la lectura de textos o obres literàries mitjançant una lectura reflexiva que permeti identificar actituds d'acord o desacord respectant a tota hora les opinions dels altres.</p>
		<p>Salut (B1).</p>	<p>B1.1 Reconèixer els factors que intervenen en l'acció motriu i els mecanismes de control de la intensitat de l'activitat física, aplicar-los a la pròpia pràctica i relacionar-los amb la salut.</p>

Quadre 4. Illes Balears			
MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Geografia i Història	<ol style="list-style-type: none"> 1. Identificar els processos i els mecanismes dels fets polítics, econòmics i culturals i les relacions que s'estableixen entre aquests. Emprar aquest coneixement per comprendre les causes que expliquen l'evolució de les societats i els seus problemes més rellevants. 2. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics del medi físic i les interaccions entre aquests elements i els grups humans a l'hora d'emprar l'espai i els recursos. Valorar les conseqüències de tipus econòmic, social, cultural, polític i mediambiental d'aquestes interaccions. Conèixer la problemàtica específica de l'ús dels recursos a les Illes Balears. 3. Comprendre el territori com el resultat de la interacció de les societats amb el medi que organitzen i en el qual es desenvolupen. 9. Cercar, seleccionar, comprendre i relacionar, amb els mètodes i les tècniques pròpies de la geografia i la història, informació de tipus verbal, gràfic, icònic, estadístic i cartogràfic procedent de fonts diverses, incloent-hi l'entorn físic i social, les biblioteques, els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació i la comunicació; tractar aquesta informació d'acord amb la finalitat que es persegueix i comunicar-la als altres de forma organitzada i intel·ligible. 10. Dur a terme tasques en grup i participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fonamentant adequadament les opinions i valorant el diàleg com una via necessària per solucionar els problemes humans i socials. 	L'espai humà (B1).	<p>B1.3 Conèixer i analitzar els problemes i els reptes mediambientals als quals han de fer front les Illes Balears i Espanya, l'origen que tenen i les possibles vies per superar-los.</p> <p>B1.12 Entendre la idea de desenvolupament sostenible i les implicacions que té.</p>

Font: Elaboració pròpia a partir del Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'Educació Secundària Obligatoria a les Illes Balears. Disponible a: <http://www.caib.es/eboibfront/es/2015/10308/564908/decreto-34-2015-de-15-de-mayo-por-el-que-se-establ>

Quadre 5. Catalunya

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA (expressats com a competències)	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Ciències de la naturalesa: biologia i geologia</p>	<p>4. Identificar i resoldre problemes científics susceptibles de ser investigats en l'àmbit escolar, que impliquin el disseny, la realització i la comunicació d'investigacions experimentals.</p> <p>11. Adoptar mesures amb criteris científics que evitin o minimitzin els impactes mediambientals derivats de la intervenció humana.</p> <p>12. Adoptar mesures de prevenció i hàbits saludables en l'àmbit individual i social, fonamentades en el coneixement de les estratègies de detecció i resposta del cos humà.</p> <p>14. Adoptar hàbits d'alimentació variada i equilibrada que promoguin la salut i evitin conductes de risc, trastorns alimentaris i malalties associades.</p>	<p>Teories i fets experimentals... (B2).</p> <p>La nutrició humana (B4).</p>	<p>B2.2 Argumentar el punt de vista propi sobre temes sociocientífics controvertits a partir de llegir críticament documents sobre recerques fetes per altres per poder valorar els procediments i les raons aportades.</p> <p>B4.5 Justificar la importància de l'alimentació equilibrada fent referència a la necessitat de nutrients de les cèl·lules i la relació de les dietes amb la salut.</p> <p>B4.11 Valorar la importància d'hàbits saludables com l'alimentació variada i equilibrada.</p>
<p>Llengües catalana i castellana</p>	<p>1. Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.</p> <p>3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement.</p> <p>4. Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització.</p> <p>9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs.</p>	<p>Dimensió lectora (B1).</p> <p>Dimensió escrita (B2).</p> <p>Dimensió oral (B3).</p>	<p>B1.2 Llegir, comprendre, interpretar i valorar textos escrits propis de la vida quotidiana, de les relacions socials, de la vida acadèmica i dels mitjans de comunicació, captant el sentit global, identificant la informació rellevant, extraient informacions concretes, fent inferències...</p> <p>B2.6 Escriure textos en relació amb l'àmbit d'ús de la vida quotidiana, de les relacions socials, de la vida acadèmica i dels mitjans de comunicació, i en relació amb la finalitat que persegueixen.</p> <p>B3. 10 Aprendre a parlar en públic en situacions formals i informals, de manera individual o en grup.</p> <p>B3.11 Participar en debats i col·loquis ajustant-se progressivament a les normes que els regulen per a l'intercanvi comunicatiu: coherència, cohesió, correcció, adequació.</p>

Quadre 5. Catalunya			
MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA (expressats com a competències)	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Educació física	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aplicar un pla de treball de millora o manteniment de la condició física individual amb relació a la salut. 2. Valorar els efectes d'un estil de vida actiu a partir de la integració d'hàbits saludables en la pràctica d'activitat física. 	<p>Condició física i salut (B1).</p>	<p>B1.5 Reconeixer la importància d'una alimentació equilibrada i de les adaptacions necessàries segons l'activitat física que es desenvolupa.</p>
	<p>Ciències socials: geografia i història</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Interpretar que el present és producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals. 5. Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat. 7. Analitzar diferents models d'organització política, econòmica i territorial, i les desigualtats que la generen, per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació. 11 Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític. 13. Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia. La llibertat i la igualtat entre homes i dones. 	<p>Activitat econòmica i organització política (B2).</p>	<p>B2.1 Analitzar, per mitjà d'indicadors socioeconòmics, els desequilibris en la distribució dels recursos, explicant-ne possibles causes i conseqüències, i identificar les mesures de suport al desenvolupament sostenible.</p> <p>B2.2 Analitzar aspectes del funcionament de l'economia en el món i a Europa en particular, destacant la interdependència entre països i algunes de les diferents polítiques econòmiques.</p> <p>B2.3 Caracteritzar i analitzar els espais agraris i distingir els principals tipus de paisatges agraris del món.</p> <p>B2.4 Descriure i analitzar els espais industrials i distingir alguns tipus de paisatges industrials. Localitzar les principals àrees de producció industrial, centres de producció del món, i identificar els factors actuals de localització i de deslocalització dins de la globalització econòmica.</p>

Font: Elaboració pròpia a partir del Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria a Catalunya. Disponible a: <https://www.sis.net/documentos/legislativa/503987.pdf>

Quadre 6. País Valencià

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA (No apareixen especificats per matèria, de manera que dels generals d'etapa n'hem seleccionat únicament els que tenen una vinculació més directa amb aquesta exemplificació curricular)	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Biologia i Geologia	<p>i) Desenvolupar metodologies didàctiques innovadores que incloguin l'aprenentatge cooperatiu, els projectes interdisciplinaris, l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació, així com la pràctica de l'educació inclusiva a l'aula.</p> <p>k) Elaborar materials didàctics orientats a l'ensenyament i l'aprenentatge basats en l'adquisició de competències.</p>	<p>Metodologia científica i projecte d'investigació (B1).</p> <p>Les persones i la salut (B2).</p>	<p>B1.4 Plantejar problemes rellevants com a punt de partida d'una investigació documental o experimental, formulant preguntes sobre fenòmens naturals i proposar les hipòtesis adequades per contrastar-les a través de l'experimentació o l'observació i l'argumentació.</p> <p>B1.6 Planificar tasques o projectes, individuals o col·lectius, i fer un projecte d'investigació en equip sobre el medi natural..</p> <p>B2.6 Diferenciar els hàbits personals i culturals d'alimentació dels processos fisiològics de nutrició, identificar els principals tipus de nutrients en els aliments, les seves funcions i les característiques d'una dieta equilibrada, justificant la rellevància dels hàbits alimentaris saludables i de la pràctica habitual de l'exercici físic per incrementar el benestar i prevenir l'obesitat, admetent la necessitat d'ajut davant els trastorns de la conducta alimentària.</p>

Quadre 6. País Valencià			
MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Llengües catalana i castellana	<p>i) Desenvolupar metodologies didàctiques innovadores que incloguin l'aprenentatge cooperatiu, els projectes interdisciplinaris, l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació, així com la pràctica de l'educació inclusiva a l'aula.</p> <p>k) Elaborar materials didàctics orientats a l'ensenyament i l'aprenentatge basats en l'adquisició de competències.</p>	<p>Escoltar i parlar (B1).</p>	<p>B1.1 Participar activament i respectuosament en intercanvis comunicatius... sobre temes de l'actualitat pròxims als interessos de l'alumnat.</p> <p>B1.3 Interpretar textos orals i audiovisuals de gèneres, tipologies i registres diferents... propis de l'àmbit personal, acadèmic i social... emprant, de manera autònoma, les estratègies de comprensió oral adequades al text i al propòsit de l'escolta, per formar-se una opinió pròpia.</p> <p>B2.5 Realitzar amb creativitat tasques o projectes de treball individuals o col·lectius, de forma reflexiva i dialogada, sobre temes motivadors per a l'alumnat, seguint les fases del procés d'un projecte de treball, per obtenir un producte final original de caràcter expositiu o d'argumentació. Avaluar amb l'ajut de guies el procés i el producte final, i comunicar de forma personal els resultats obtinguts.</p>
	<p>i) Desenvolupar metodologies didàctiques innovadores que incloguin l'aprenentatge cooperatiu, els projectes interdisciplinaris, l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació, així com la pràctica de l'educació inclusiva a l'aula.</p> <p>k) Elaborar materials didàctics orientats a l'ensenyament i l'aprenentatge basats en l'adquisició de competències.</p>	<p>Llegir i escriure (B2).</p> <p>Condicció física i salut (B1).</p>	<p>B1.4 Analitzar la relació entre les actituds i estils de vida saludables amb la imatge corporal, les actituds d'oci, l'activitat física i l'esport, la prevenció de malalties i addiccions i evidenciar aquestes conductes i els seus beneficis en la seva vida personal i en el context social actual.</p>

Quadre 6. País Valencià

MATÈRIA	OBJECTIUS D'ETAPA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<p>Geografia i Història</p>	<p>i) Desenvolupar metodologies didàctiques innovadores que incloguin l'aprenentatge cooperatiu, els projectes interdisciplinaris, l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació, així com la pràctica de l'educació inclusiva a l'aula.</p> <p>k) Elaborar materials didàctics orientats a l'ensenyament i l'aprenentatge basats en l'adquisició de competències.</p>	<p>L'espai humà (B3).</p>	<p>B3.3 Relacionar les actuacions dels agents socials i polítics sobre l'espai geogràfic amb la necessitat de satisfer les necessitats socials bàsiques... i seleccionar exemples de com aquests comportaments i interessos tenen conseqüències ambientals i socioeconòmiques en el context d'una economia de mercat, per comprendre millor els processos econòmics i polítics més significatius.</p> <p>B3.4 Analitzar la dinàmica i el funcionament d'espais geogràfics de diferent ordre de magnitud i la globalitat de les interconnexions que els configuren i exemplificar-les prenent com a referència l'intercanvi de productes i béns... i d'informació... el desplaçament de població i la presa de decisions polítiques i econòmiques.</p> <p>B3.6 Estimar el grau d'ideïtat d'algunes polítiques socials, econòmiques o territorials pel que fa a la seva capacitat de generar conflictes polítics, desigualtats socials i problemes mediambientals, adoptant una actitud crítica i elaborar propostes basades en el respecte dels drets humans i el desenvolupament sostenible.</p>

Font: Elaboració pròpia a partir del Decret 87/2015, de 5 de juny, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Secundària Obligatoria i del Batxillerat a la Comunitat Valenciana. Disponible a: https://www.docv.gva.es/portal/portal/2015/06/10/pdf/2015_5410.pdf

Quadre 7. Selecció de blocs de contingut i criteris d'avaluació per matèries i comunitats. 3R d'ESO

MATÈRIA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ			
		CATALUNYA	PAÍS VALENCIÀ	EUSKADI	ILLES BALEARS
Biologia i Geologia	Recerca. Metodologia.	B2.2 Argumentar punts de vista propis sobre temes sociocientífics controvertits.	B1.4 Plantejar problemes rellevants com a punt de partida d'una recerca documental o experimental. B1.6 Planificar tasques o projectes individuals o col·lectius.	B1.1 i 3 Fer recerques, formar-se una opinió pròpia.	B1.2 Interpretar informació de caràcter científic i emprar-la per argumentar.
	Nutrició, persones, salut.	B4.5 Justificar la importància de l'alimentació equilibrada. B4.11 Valorar la importància d'hàbits saludables com l'alimentació variada i equilibrada.	B2.6 Hàbits personals i culturals. Justificar la rellevància dels hàbits alimentaris saludables.	B3.7 Coneixement del concepte de salut i malaltia. B3.8 Reconèixer la importància dels hàbits i els estils de vida saludables. B6.14 Fer recerques senzilles sobre algun ecosistema de l'entorn proper identificant... desequilibris i valorant la importància de protegir-los i conservar-los.	B4. 3, 11, 12 i 13 Comprendre els conceptes de salut i malaltia. Diferenciar alimentació i nutrició. Establir la relació entre dieta i salut. Reconèixer la importància de la bona alimentació.

MATÈRIA	BLOCS DE CONTINGUT	CRITERIS D'AVALUACIÓ			
		CATALUNYA	PAÍS VALENCIÀ	EUSKADI	ILLES BALEARS
Llengua castellana i literatura	Comunicació oral. Escolltar i parlar.	B3. 10 i 11 Parlar en públic. Participar de debats.	B1.1 Participar d'intercanvis comunicatius. B1.3 Interpretar textos orals i audiovisuals.	B2.1 Comprendre textos orals en diferents suports, reconeixent i interpretant el sentit global i seleccionant les informacions i les dades rellevants. B2.4 Participar d'interraccions orals sobre temes d'interès social.	B1.1 Comprendre textos orals de diferents àmbits, personal, acadèmic/escolar i social. B1.6 Aprendre a parlar en públic.
	Comunicació escrita. Llegir i escriure.	B1.2 Llegir, comprendre, interpretar i valorar textos escrits propis de la vida quotidiana, de les relacions socials, de la vida acadèmica i dels mitjans de comunicació. B2.6 Escriure textos en relació amb la finalitat.	B2.5 Fer projectes de treball individuals o col·lectius seguint fases fins a assolir un producte final.	B3.2 Comprendre textos escrits en diferents suports, reconeixent i interpretant el sentit global i seleccionant les informacions i dades rellevants. B3.3 Fer textos expositius i d'argumentació eficaços, clars i ben estructurats.	B2.3 Demostrar actitud crítica davant la lectura de textos i lectura reflexiva.

		CRITERIS D'AVALUACIÓ			
MATÈRIA	BLOCS DE CONTINGUT	CATALUNYA	PAIS VALENCIÀ	EUSKADI	ILLES BALEARS
Educació física	Condicció física i salut.	B1.5 Reconèixer la importància de l'ali-mentació equilibrada i l'adaptació en funció de l'activitat física.	B1.4 Relació entre actituds i estils de vida saludables amb la imatge corporal, prevenció de malalties.	B.2.5 Importància per a la salut d'una ali-mentació equilibrada.	B1.1 Reconèixer fac-tors d'acció motriu, mecanismes de control de l'activitat física, relació amb la salut.
	Geografia i Història	B2.1 Analitzar dese-quilibris en la distribu-ció dels recursos, cau-ses i conseqüències, i mesures de suport al desenvolupament sostenible. B2.2 Analitzar l'econo-mia del món desta-cant la interdepen-dència entre països. B2.3 Caracteritzar espais agraris del món. B2.4 Analitzar espais industrials. Localitzar principals centres de producció del món i identificar factors actuals de localització i de deslocalització dins de la globalitza-ció econòmica.	B3.3 Actuacions dels agents socials i polítics sobre l'espai geogràfic, exemples de conseqüències ambientals en el context d'una eco-nomia de mercat. B3.4 Analitzar dinàmiques, interconnexions, intercanvi de productes. B3.6 Grau d'idonei-tat de polítiques → conflictes, actitud crítica → propostes de desenvolupa-ment humà (DH) i desenvolupament sostenible (DS).	B2.1 Identificar els principals agents i institucions econòmiques, les funcions que exerceixen en el marc d'una economia cada cop més interdepen-dent, aplicant aquest coneixement a l'anàlisi i valoració d'algunes realitats econòmiques properes. B2.3 Identificar carac-terístiques i problemes en agricultura. B2.12 Cas localitzat a l'entorn, conse-quències mediambi-entals de les activi-tats econòmiques, discriminant formes de desenvolupament sostenible.	B1.3 Conèixer i analitzar problemes mediambientals. B1.12 Entendre la idea de desenvolupament sostenible i les implicacions que té.

Font: Elaboració pròpia.

PROPOSTA TEMÀTICA

El projecte se centrarà en l'anàlisi d'una problemàtica rellevant com és la qüestió de l'alimentació. Es tracta d'un tema complex que pot o ha de ser abordat des de diferents àrees de coneixement i que, per comprendre'l, cal integrar punts de vista econòmics, polítics, socials, culturals, de drets...², sempre partint d'anàlisis que tinguin en compte les implicacions de gènere, la sostenibilitat de la vida i l'ètica de la justícia, tant social com ambiental.

Aquesta exemplificació planteja l'estudi de l'alimentació des del cicle que abasta i) l'extracció i utilització de matèries primeres; ii) la producció d'aliments –en particular, la producció agrícola i ramadera-; iii) la transformació dels aliments; iv) la distribució; v) el consum i vi) la gestió de residus i deixalles³.

Aquesta anàlisi ens permetrà, d'una banda, rastrear el funcionament del model agroindustrial –*economia lineal*–, de gran impacte ambiental i social. L'impacte és evident quan observem la profunda crisi ecològica en què estem immerses i la pobresa i desigualtat característica de les societats del *sud global*, agreujades com a conseqüència de l'acció del *nord global*⁴.

2. Enfocament de drets. Posa el focus sobre l'anàlisi de les desigualtats amb l'objectiu de promoure polítiques i impulsar accions encaminades a resoldre el repartiment injust i els desequilibris de poder, d'una banda, i a eliminar la pobresa i l'exclusió, de l'altra. Es tracta, en definitiva, de generar condicions perquè les persones i les comunitats puguin desenvolupar els seus propis models socials i polítics d'acord amb els seus drets, cultura i territoris des de perspectives crítiques, diverses i feministes.

3. En realitat, en funció de com explorem el model agroindustrial i el model agroecològic, veurem que l'enfocament amb què s'aborda cadascuna d'aquestes fases i les conseqüències/impactes que generen són radicalment diferents. Per exemple, el primer model genera gran quantitat de residus i deixalles no tractats, altament contaminants i de gran impacte ambiental; mentre que el segon planteja tot el procés productiu amb l'objectiu de reduir al màxim l'impacte ambiental, de contribuir a la regeneració dels ecosistemes –respectant els cicles naturals– i de generar la menor quantitat possible de residus i deixalles (o, almenys, que puguin ser recuperats per a nous usos o reciclades per a reaprofitar-los). L'enfocament, en aquest cas, és integral.

4. Fem servir aquests termes amb el sentit que els dona Boaventura de Sousa Santos: "El Sud global no és, aleshores, un concepte geogràfic, fins i tot quan la gran majoria d'aquestes poblacions viuen en països de l'hemisferi sud. És més aviat una metàfora del patiment humà causat pel capitalisme i el colonialisme a escala global i de la resistència per superar-lo o minimitzar-lo. Per això és un Sud anticapitalista, anticolonial i antiimperialista. És un Sud que existeix també al Nord global, en la forma de poblacions excloses, silenciades i marginades com ho són els immigrants sense papers, els aturats, les minories ètniques o religioses, les víctimes de sexisme, l'homofòbia i el racisme" (2011:35).

D'altra banda, coneixerem el model agroecològic –*economia circular*– que connecta amb la proposta de sobirania alimentària amb enfocament de gènere i que constitueix una alternativa al sistema alimentari actual, ja que es basa en criteris de justícia social i sostenibilitat ambiental.

Vivim en un món globalitzat en què el sistema capitalista-extractivista s'ha presentat com l'únic mode de producció possible –per això diem que és hegemònic– i s'ha estès per tot el planeta, i afecta no solament les economies locals i regionals, sinó que també colonitza les nostres mentes mitjançant recursos de caire social, educatiu i comunicatiu. El resultat d'aquest darrer factor és la producció i extensió d'una cultura individualista i hiperconsumista que suposa un poderós obstacle per cercar models alternatius centrats en el bé comú i la sostenibilitat de la vida.

El sistema de producció capitalista es basa en una **economia lineal** que no té en compte els límits del planeta, ni tampoc les necessitats de les persones i comunitats per viure una vida digna, justa i sostenible. Es tracta d'un model que aguditza la profunda crisi ecològica, que deixa fora grans majories del planeta augmentant la pobresa, la desigualtat i l'exclusió. És el que es coneix com a *sistema d'extraure-produir-consumir-lleçar*.

Figura 1. Economia lineal

Hi ha altres sistemes de producció que intenten respectar al màxim els cicles naturals, que són respectuosos amb el planeta, amb les persones, els seus territoris i les seves cultures. Que intenten fer un ús sostenible de les matèries primeres, limitant al màxim la utilització d'energies fòssils que se substitueixen per netes i renovables, que produeixen per al consum necessari, que potencien l'economia local, els cicles curts de comercialització, la reducció de residus i la reutilització/reciclatge com a estratègia per aprofitar al màxim els recursos. Parlem de **l'economia circular**.

Figura 2. Economia circular

Per a l'anàlisi crítica de la realitat i comprendre millor les problemàtiques de l'alimentació és imprescindible incloure una mirada feminista a l'anàlisi de les lògiques socioeconòmiques d'un i altre model.

Les dones pageses s'han ocupat al llarg dels segles de la cura de les persones –treball reproductiu–; de la producció d'aliments (cultivant la terra, cuidant el bestiar, gestionant els recursos –aigua, llavors...– acumulant coneixement i sabers transmesos de generació en generació, respectant els cicles naturals i alimentant les seves famílies) –treball productiu–; i de la gestió, organització i cura de la comunitat –treball comunitari–. Tot això ha format part històricament d'una esfera privada, invisibilitzada i escassament reconeguda. Per la seva banda, l'esfera pública de les tasques del camp ha estat tradicionalment en mans dels homes, que s'han ocupat de les transaccions econòmiques, venent productes a fires i mercats, ocupant-se de la compravenda de bestiar i ostentant de manera majoritària la tinència i propietat de la terra.

5 Entenem per "cures" tot el conjunt d'activitats encaminades a proporcionar benestar físic, psíquic, afectiu i emocional a les persones i a les comunitats. Aquestes tasques, que són molt diverses i desiguals depenent de les situacions i els contextos, s'han vist travessades per les categories de gènere, parentesc i edat, de manera que, històricament, s'ha atribuït a les dones la responsabilitat de les cures, invisibilitzant la seva existència, atorgant un valor escàs a aquestes feines i restant l'importància que tenen per a la sostenibilitat de la vida.

6. Per "agència" ens referim a la capacitat que desenvolupen les dones com a agents actives de canvi i promotores dinàmiques de transformacions socials. En definitiva, la capacitat d'actuar sobre el món i de transformar-lo. Augmentar la capacitat d'agència de les dones requereix processos de deconstrucció dels supòsits patriarcal i androcèntrics amb què han estat educades/socialitzades; processos de conscienciació per entendre críticament la realitat i els sistemes de dominació; i processos d'apoderament per augmentar les possibilitats d'acció política col·lectiva a favor de la justícia i l'equitat.

Aquesta desigualtat de gènere ha augmentat amb l'expansió d'un model capitalista que –amb la cerca del màxim benefici econòmic al menor cost– ha impulsat l'agroindústria i ha deixat l'alimentació en mans de grans multinacionals. Els processos d'acaparament de terres, de mecanització de la producció i d'augment de la complexitat dels sistemes de transformació, distribució i comercialització han tingut com a conseqüència el desplaçament o l'expulsió de pageses i pagesos dels seus territoris, procés que ha deixat les dones en una situació de més vulnerabilitat.

L'alternativa que representa el model de sobirania alimentària té en compte aquestes desigualtats i incorpora la mirada feminista a la proposta per transitar cap a models alimentaris justos, sostenibles, saludables i culturalment adequats. Una mirada que proposa el següent:

Corresponsabilitat en les tasques de cures. Les cures⁵, essencials per a la sostenibilitat de la vida, i que han estat assumides/assumeixen majoritàriament les dones, s'han de redistribuir perquè es reparteixin de manera equitativa entre homes i dones.

Reconeixement de la feina de les dones pageses en la producció d'aliments, en la conservació de llavors, en la generació i transmissió de sabers i coneixements –populars i científics–, en la posada en marxa de pràctiques agrícoles que preserven l'equilibri dels ecosistemes, que respecten els cicles naturals i preserven la biodiversitat.

Apoderament de les dones pageses. Les dones pageses com a subjecte polític, que implica no solament enfortir la seva capacitat d'agència⁶, sinó contribuir a la visibilització de les seves lluites, resistències i projectes polítics.

METODOLOGIA

Amb el treball sobre els sistemes alimentaris actuals pretenem afavorir un aprenentatge significatiu, promoure la participació activa de l'alumnat i facilitar el desenvolupament de capacitats vinculades a la recerca, el coneixement de la realitat local-global des de la complexitat, la cerca de solucions cocreatives als problemes plantejats i el compromís amb accions de transformació. Tot això, juntament amb el desenvolupament d'habilitats comunicatives, són elements centrals de la proposta.

Per a aquesta exemplificació proposem treballar amb la metodologia d'aprenentatge basat en projectes (ABP), una proposta que dona protagonisme a l'alumnat durant el seu procés d'aprenentatge.

La metodologia d'ABP facilitarà el desenvolupament d'un programa de caràcter interdisciplinari que permeti establir relacions i connexions entre sabers, continguts i marcs interpretatius construïts des de la complexitat i la transversalitat.

Gràcies als processos d'investigació que incorpora la metodologia d'ABP, les i els estudiants estaran en condicions de comprendre els contextos i interessos que hi ha darrere del negoci de l'alimentació; d'analitzar-lo des de la complexitat; d'identificar les diferències entre els processos extractius, productius, de distribució, consum i gestió de residus existents entre els dos models antagònics que representen els sistemes de producció agroindustrial i agroecològic. I tot això observat i valorat des d'un plantejament ètic i una mirada ecosistèmica, feminista i de drets.

La tasca d'investigació que ha de desenvolupar el grup sobre el tema de treball incorpora diverses estratègies:

1. Establiment d'un pla de treball col·laboratiu.
2. Elaboració d'esquemes de relacions i mapes conceptuals.
3. L'ús d'una àmplia varietat de fonts.
4. Anàlisi d'informació en què és necessari identificar agents, interessos en joc i causes que generen que el problema d'estudi es manifesti com a tal.
5. Comprensió dels impactes i conseqüències per a la societat en general i per a determinats col·lectius en particular.
6. Cerca d'alternatives justes i equitatives i definició de compromisos de canvi assumibles en l'àmbit individual i col·lectiu.
7. Definició d'un canal de comunicació mitjançant el qual es compartiran els coneixements apresos amb un públic determinat. Aquesta estratègia compleix una triple funció:
 - ▶ Proporcionar a l'alumnat informació sobre tot el que s'ha après durant el desenvolupament del procés.
 - ▶ Brindar-los l'oportunitat de sistematitzar i organitzar la informació de manera estructurada.
 - ▶ Conscienciar el públic receptor sobre les conseqüències per a la salut de les persones i del planeta dels sistemes alimentaris actualment vigents i de les possibles alternatives vinculades a la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.

Quadre 8. Aprenentatge basat en projectes

RESPECTE DEL PROCÉS DE TREBALL	<ol style="list-style-type: none">1. Fase de motivació. Es tracta de suggerir una activitat que resulti motivadora per a l'alumnat, que desperti la seva curiositat de conèixer la temàtica que s'aborda i que l'animi a responsabilitzar-se del procés de treball.2. Idees prèvies. Els i les estudiants esdevenen conscients i expressen allò que ja saben/desconeixen sobre el projecte.3. Comença la fase de recerca amb una hipòtesi acompanyada d'una pregunta generadora que guia el procés. Cada grup definirà el seu itinerari, els recursos a què acudirà, la informació que precisa...4. Elaboració del treball final que, en funció del format triat, donarà com a resultat un producte o un altre (text, audiovisual, presentació, mural, peça artística, maqueta, blog...). En aquesta exemplificació suggerim com a producte final l'elaboració d'un vídeo.
RESPECTE DEL TREBALL EN EQUIP	<ol style="list-style-type: none">1. Constituir el grup d'estudiants que conformarà cada equip (3 persones mínim, 5 màxim). És interessant que sigui un grup heterogeni, que porti capacitats diverses.2. Debat i concreció del procés de treball de forma participativa i amb un compromís exprés de complir les responsabilitats individuals i de grup.3. Anàlisi inicial del problema. Posada en comú de coneixements previs sobre aquest. Proposta de temes, enfocaments o aspectes que convé investigar.4. Repartiment equitatiu de tasques similars (és a dir, tots els membres fan recerca, tots els membres analitzen, tots els membres redacten...; la idea és afavorir que els que desenvolupen millor –o més fàcilment– unes tasques ajuden els companys/es i comparteixin coneixements, destreses, habilitats...).5. Treball d'investigació i anàlisi. S'hauran fixat terminis per establir els moments de treball individual, posada en comú (que poden tenir diversos cicles), anàlisi i debat sobre continguts.6. Comunicació dels resultats en la fase d'esborrany. Moments en què els diferents grups comparteixen i contrasten les seves conclusions amb les de la resta d'equips. Així s'obre la possibilitat d'enriquir el treball amb possibles aportacions i suggeriments dels companys i companyes.7. Acords i elaboració del treball. Tria del format: textual, presentació –impress, power point, prezi...–, audiovisual, artístic...8. Comunicació: és recomanable que cada membre del grup tingui una responsabilitat similar en aquesta tasca.

Font: Elaboració pròpia.

ROL DOCENT

El rol dels professors i professores és fonamental per guiar tot el procés i acompanyar el treball a l'aula dels diferents equips. Cal prestar una atenció especial a les dinàmiques internes dels grups, de manera que es faci efectiva la filosofia que guia la metodologia d'ABP d'afavorir l'aprenentatge mitjançant la col·laboració mútua, el treball col·laboratiu, la suma de capacitats, l'assumpció de responsabilitats, l'autonomia i el desenvolupament de pensament crític.

Tal com veurem, també implica motivar els nois i noies, connectar amb els seus interessos, resoldre dubtes, orientar-los en cadascuna de les fases, establir un sistema d'avaluació que no es basi únicament en el resultat, sinó també en el procés d'aprenentatge, i que involucri l'alumnat de manera que cada grup de treball pugui, al seu torn, avaluar el propi aprenentatge i la marxa del conjunt del procés.

És molt important que els/les estudiants coneguin des del principi el sistema d'avaluació que es farà servir per valorar el seu treball individual i el treball de grup, de manera que sàpiguen que es tracta d'una **avaluació global** –del conjunt del procés– i **comprensiva** –no sols referida a l'adquisició de competències i continguts, sinó també a l'enfortiment de capacitats relacionades amb la seva disposició al treball en equip, amb la incorporació de l'anàlisi de gènere, amb el seu paper per dinamitzar el treball en equip i participar de manera crítica i responsable.

Que l'alumnat disposi d'aquesta informació des de l'inici del procés pot ajudar-lo a organitzar millor la seva feina i a responsabilitzar-se del conjunt de tasques i activitats previstes en aquesta proposta estructurada conforme a la metodologia d'ABP.

Així, des del començament tindran les rúbriques d'avaluació que compartim al final d'aquesta exemplificació:

- ▶ Rúbrica d'Observació de gènere. Posa't les ulleres liles!!!
- ▶ Rúbrica d'Avaluació de competències clau
- ▶ Rúbrica d'Avaluació del treball en grup
- ▶ Rúbrica d'Avaluació de continguts
- ▶ L'alumnat avalua

DESENVOLUPAMENT DE LA PROPOSTA

FASE 1. MOTIVACIÓ

Instagramer, youtuber, influencer... són termes que hem incorporat de l'anglès i que ens ajuden a identificar alguns rols vinculats a l'ús de les xarxes socials i referits a persones que mitjançant vídeos breus en línia comparteixen la seva visió –de la vida, de l'actualitat, de la moda, tendències...– que opinen, donen consells, suggereixen plans... i, d'aquesta manera, aconseguen incrementar el nombre de seguidors i seguidores que se sumen a la seva xarxa.

Per iniciar el treball per projectes proposem que es converteixin en *influencers/influenciadors*⁷, creadors de tendències a favor d'una alimentació saludable, sostenible i justa. Es tracta que desenvolupin la capacitat de comunicar –de manera clara, crítica i efectiva– la necessitat de transitar cap a altres models alimentaris que generen més justícia social i ambiental.

Es tracta d'una activitat que arrenca al principi de la intervenció a l'aula però que ofereix resultats al final, perquè per desenvolupar-la –per crear els continguts dels audiovisuals proposats com a producte final– caldrà que els i les joves que hagin fet el procés de recerca que comporta el treball per projectes.

Convé que coneguïn des del començament l'estructura de treball que hi ha darrere de la creació de càpsules/videoclips temàtics, que podem resumir de la manera següent.

7. En aquesta exemplificació suggerim que elaborin material audiovisual, tot i que el professorat pot explorar/proposar altres formes de comunicació, de manera que l'alumnat que ho prefereixi pugui redactar petits textos o articles breus (que també es poden difondre mitjançant les xarxes socials). D'aquesta manera, s'amplien les possibilitats comunicatives i s'obre l'opció de millorar l'aprenentatge sobre diferents eines i estils comunicatius.

1. Han de començar informant-se sobre una problemàtica d'alimentació que els motivi (per tipus de producte: refrescs, menjar ràpid, snacks...; per composició: sucre, sal, greixos saturats, additius, conservants...; per sistema de producció: industrial, intensiu, ecològic; per proximitat: productes quilomètrics, productes de temporada; pels impactes que genera: al planeta, en termes de gènere, en relació amb l'empitjorament o la millora de la vida de les persones –productores i/o consumidores–).

Es tracta de buscar informació sobre el tema, d'analitzar-lo, de comprendre la problemàtica que l'envolta (causes, abast, conseqüències locals i globals...) d'entendre com ens està afectant i d'identificar alternatives per solucionar-lo. Aquí, el mateix procés d'investigació aportarà informació rigorosa i suficient.

2. Creació de contingut (títol, resum, #etiquetes o hashtags, seguiment a les xarxes...) tenint en compte que la durada del videoclip hauria de ser de 3 a 5 minuts. Per tal que s'ajustin al temps, però sobretot perquè el contingut sigui interessant i rellevant, han de crear un guió d'estructura senzilla que identifiqui el següent:
 - a. El problema que es vol abordar –és bo començar l'enregistrament amb una idea que enganxi o que generi curiositat.
 - b. L'explicació de per què passa.
 - c. Les dues o tres idees centrals que ajuden a comprendre'l.
 - d. La proposta d'alguna/es alternativa/es factible/s, de manera que qui el vegi tingui referències de què pot fer per millorar/canviar la situació.
3. Han de conèixer algunes pautes elementals que cal tenir en compte amb vista a l'enregistrament del vídeo i que tot seguit esmentem.
 - a. Originalitat i creativitat. No sols en el contingut, sinó també en la forma de mostrar-lo.
 - b. Aspectes tècnics. Tenen a veure amb els equips d'enregistrament, però també amb la il·luminació, els tipus de plans, els escenaris, la música, els fons i la feina d'edició posterior.
 - c. Durada del vídeo controlada. Idealment, entre 3 i 5 minuts.
4. Fitxa del vídeo. És important per ordenar-los, però també per facilitar-ne la cerca tant dins del mateix canal que haguem creat com amb vista a les cerques generals. La fitxa ha de tenir títol, descripció, etiquetes, durada i data.
5. Han de crear un canal (per al conjunt de l'aula) on aniran penjant tots els vídeos que generin durant el procés. Cal que tingui un títol curt, enunciatiu i suggeridor i afegir-hi una imatge que l'identifiqui.
6. Han de recollir i analitzar les respostes/reaccions que generi cada vídeo per disposar de referències sobre quines coses cal potenciar i/o millorar.

FASE 2. IDEES PRÈVIES

Per analitzar les idees prèvies que té l'alumnat sobre el sistema alimentari (producció-distribució-consum-gestió de residus) comptem amb una gran diversitat d'estratègies, com ara qüestionaris, debats guiats, resolució de problemes, pluges d'idees, elaboració argumentativa a partir de fotos, dibuixos, vídeos, etc.

Podem escollir-ne una o combinar-les, segons el que sigui més convenient.

A tall d'exemple, suggerim:

Quadre 9. Sondeig d'idees prèvies

MATÈRIA	SUGGERIMENT DE TASQUES
GEOGRAFIA I HISTÒRIA	Saps què són els aliments quilomètrics? Quin és el paper de les dones en la producció d'aliments? Per què hi ha aliments que venen de tan lluny? Qui produeix els meus aliments? Paguem un preu just per als aliments?
BIOLOGIA I GEOLOGIA	És el mateix alimentació que nutrició? Podries enumerar alguns nutrients essencials per al bon desenvolupament de les funcions vitals? Creus que la teva alimentació es correspon amb una dieta equilibrada? Creus que hi ha alguna relació entre alimentació i salut? Per què?
LLENGUA I LITERATURA	Defineix: aliment fresc, producte de temporada, aliment processat, conserva, aliment congelat. Prepara un guió amb els arguments que se t'acudeixin per ordenar les teves idees amb vista al debat que es farà a l'aula amb el tema: per què importa si compro en una gran superfície o en una petita botiga de barri o un mercat? Titular de premsa: "Els pobres són obesos". Es tracta d'aportar arguments a favor o en contra d'aquesta afirmació, debate-la a classe i, després, contrastar-la per la informació que aporta l'article (vegeu els annexos)
EDUCACIÓ FÍSICA	Existeix alguna relació entre exercici físic i alimentació? Què vol dir menjar bé i sa? Quines són les conseqüències de no tenir hàbits alimentaris saludables?

Font: Elaboració pròpia.

El coneixement de les idees prèvies –de les quals, els i les joves han de ser conscients– serà d'utilitat per traçar els passos que es corresponen amb les fases següents, però pel que fa a aquesta cal prestar atenció a les idees prèvies que siguin errònies, confuses, falses... per tal d'idear alguna activitat que els ajudi a qüestionar-les.

Por exemple, si consideren que alimentació i nutrició són conceptes sinònims, els podem preguntar: pot ser que una persona ben alimentada estigui mal nodrida? Així iniciem un diàleg que els ajudarà a fer que la seva reflexió inicial vagi més enllà, a identificar contradiccions, a posar en dubte algunes creences... (allò que en psicologia de l'aprenentatge es coneix com a creació de conflicte cognitiu) i que farà que estiguin més disposats a incorporar de forma consistent els nous aprenentatges que es generin en el procés d'investigació posterior.

FASE 3. PROJECTE D'INVESTIGACIÓ

El projecte prova de dilucidar, en l'ampli sector de l'alimentació, les conseqüències que es deriven dels models de producció i consum propis del capitalisme per contraposar-les a les que generen altres models basats en la sostenibilitat i la sobirania alimentària. Per fer-ho, establirem comparacions entre l'agroindústria i l'agroecologia seguint el procés que va de l'extracció de matèries primeres a la generació/reducció i tractament (o no) de residus.

Establim una **hipòtesi**:

Una informació rigorosa i crítica sobre els impactes negatius que genera l'actual sistema alimentari contribuiria a augmentar la consciència ciutadana a favor de l'agroecologia com a model generador de justícia social i ambiental, en marc de la sobirania alimentària.

I l'acompanyem d'una **pregunta generadora**:

Com conscienciaries les persones del teu entorn sobre la necessitat de portar una alimentació sana, saludable, socialment justa i ambientalment sostenible?

Per respondre a aquesta pregunta caldrà que els i les estudiants facin el següent: **a)** posin en marxa un procés de recerca; **b)** triar les conclusions més rellevants que se'n derivin; **c)** identificar una estratègia de sensibilització/conscienciació ciutadana i **d)** posar-la en marxa.

Formació dels grups de treball (d'entre 3 i 5 persones). Per definir la composició de cada grup de treball, l'ideal seria que fossin els mateixos nois i noies els que s'agrupessin conforme a les seves preferències. No obstant això, suggerim que el professorat intervingui, si cal, per aconseguir que no hi hagi grans disparitats, és a dir, que els grups siguin homogenis entre ells -respecte de la potencialitat de treball- i heterogenis en si, pels membres que integren cadascun, de manera, que comptem amb diferents capacitats que enriqueixin l'aprenentatge generat durant el procés.

Quadre 10. Passos per facilitar el procés de recerca

Font: Elaboració pròpia.

Pas 1. Delimitació d'un problema/cas de recerca

¿Què volem investigar?

El model de sobirania alimentària és una alternativa al model agroindustrial?

Quins models d'alimentació són més beneficiosos per a la vida de les persones i la sostenibilitat del planeta?

Pas 2. Cerca i selecció d'informació

Què cal que sapiguem?

Biologia i Geologia

Característiques dels aliments (classificació dels aliments, tipus de nutrients, funcions, transformacions dels aliments...)

Quins elements han de caracteritzar un alimentació sana o una dieta equilibrada? Què són els perfils nutricionals i per a què serveixen? Tenen implicacions en les regulacions que es fan quant a l'etiquetatge i la publicitat?

Biotecnologia (OMG, pesticides, herbicides, adobs...). L'alimentació del futur, tendències, problemes...

L'agricultura industrial convencional necessita llavors d'alt rendiment, adobs i fertilitzants per a un creixement ràpid i pesticides, herbicides que protegeixin les collites de plagues i malalties. Què són els organismes modificats genèticament (OMG)? OMG i transgènics són el mateix? Qui controla les llavors, en mans de qui són? El sistema de producció de llavors industrials garanteix la biodiversitat? Quins són els efectes sobre la terra i els ecosistemes de l'ús massiu i intensiu de pesticides i fertilitzants?

Alternatives, dietes saludables

Figura 3. Triangle alimentari

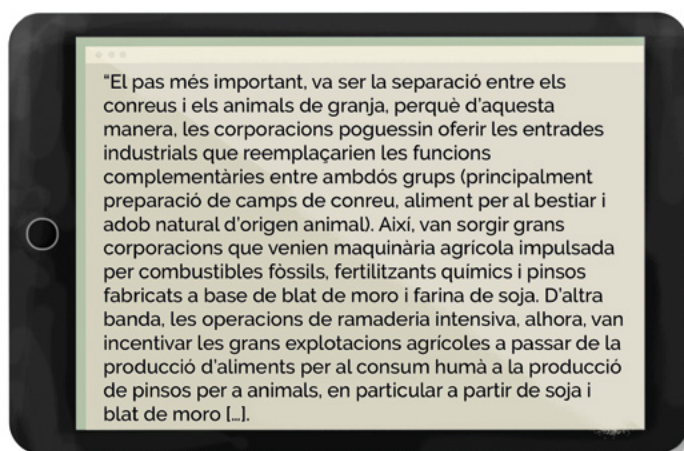
Font: <https://www.gezondleven.be/files/voeding/Healthy-Living-2017-Food-Triangle.pdf>

UNITAT DIDÀCTICA: El sucre, un dolç molt amarg

UNITAT DIDÀCTICA: Qui ens alimenta? La nostra salut i la del planeta en mans de les multinacionals (sobretot, la unitat 2: quins són els aliments que ens ajuden a estar sans i quins ens fan emmalaltir? i les activitats sobre perfils nutricionals).

- ▶ Agricultura de mercat. Els pagesos i les pageses sota el model agroindustrial.
- ▶ Sobirania alimentària. Els pagesos i les pageses sota el model agroecològic.
- ▶ Economia lineal. Què és? Com s'articula el cicle d'extracció, producció/transformació, distribució, consum i residus?
- ▶ Economia circular. Què és? Com s'articula el cicle d'extracció, producció/transformació, distribució, consum i residus?
- ▶ Com era l'alimentació abans de l'expansió del model agroindustrial?
- ▶ Enfocament local-global. Vincles socials i econòmics entre països empobrits i països enriquits en relació amb l'alimentació.
- ▶ Quins rols han exercit/exerceixen les dones en la producció agrícola? I en l'alimentació familiar/a la llar? Estem transitant cap a models més equitatius i corresponsables?
- ▶ Conseqüències socials dels dos models en relació a: accés i tinència de terres, desplaçaments i migracions, impactes de gènere, condicions laborals, vida digna, fam i obesitat.
- ▶ Conseqüències ambientals d'un i altre model.

Figura 4. Com sorgeix l'agroindústria

Font: Elaboració pròpia.

UNITAT DIDÀCTICA: Qui ens alimenta? La nostra salut i la del planeta en mans de les multinacionals (en particular, la Unitat 1: Per què vivim en fam i obesitat al nostre món; i l'activitat 3.5 de la Unitat 3: Per què mengem tan malament?)

ACTIVITAT: Històries de vida de les dones pageses

UNITAT DIDÀCTICA: Repartiment de tasques: corresponsabilitat

Llengua i literatura

Comprensió lectora. El llenguatge publicitari. La publicitat dels aliments (menjar ràpid, dolços, aliments dietètics...).

Figura 5. Etiquetatge d'aliments

Font: Elaboració pròpia.
 (Vegeu la campanya Mentida podrida:
<https://cat.justiciaalimentaria.org/actualitat/mentida-podrida-denuncia-la-publicitat-alimentaria>)

Expressió escrita i comunicació oral. El llenguatge audiovisual (guions narratius i tècnics, producció, edició, emissió). Alimentació sana i saludable.

Discursos ètics i estètics.

- ▶ Com influeixen els missatges publicitaris en la construcció de la nostra imatge, en la percepció dels nostres cossos, en la caracterització de què entenem per bellesa?
- ▶ Com relaciona la publicitat el consum de determinats aliments amb la salut i la bellesa?
- ▶ Quina lectura en podem fer des d'un punt de vista de gènere, feminista?

Figura 6. El blog com a recurs comunicatiu

Font: Elaboració pròpia.

UNITAT DIDÀCTICA: Som publicitat

UNITAT DIDÀCTICA: Qui ens alimenta? La nostra salut i la del planeta en mans de les multinacionals (sobretot, la Unitat 3: Per què mengem tan malament?)

Educació Física

- ▶ Relació entre alimentació, nutrició i salut. El paper de l'activitat física i les necessitats nutricionals en funció de les característiques (edat, sexe, activitat quotidiana, diversitat funcional...).
- ▶ Esport, alimentació, salut. Anàlisi dels models alimentaris associats a les societats de consum (dietes, suplementes vitamínics, preparats nutricionals industrials, preparats farmacològics...). Contrast amb les aportacions d'una alimentació sana, saludable, agroecològica...
- ▶ Culte al cos. Creació de necessitats estètiques associades al concepte de bellesa/cossos sans...

Figura 7. Realització de curtmetratges

Font: fotograma del vídeo fet per alumnat de 4t d'ESO del Col·legi Lestonnac (Barcelona) (2016-2017).
<https://vimeo.com/221597717>.

UNITAT DIDÀCTICA:

La ruleta de la (mala) fortuna

Quin tipus de fonts podem emprar?

- ▶ Textos, articles i documents
- ▶ Vídeos, pel·lícules, curtmetratges, documentals...
- ▶ Blogs, pàgines web i portals
- ▶ Xarxes socials (Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Youtube...)
- ▶ Viquipèdia
- ▶ Dades estadístiques (taules, gràfics...)
- ▶ Imatges, fotos i cartells
- ▶ Mapes i plànols
- ▶ Testimonis orals

On ho podem trobar?

- ▶ Biblioteques
- ▶ Internet
- ▶ Premsa
- ▶ Associacions, ONGD, moviments socials, plataformes i col·lectius diversos
- ▶ Institucions públiques

Per a la recollida d'informació, comptem amb un ampli ventall de fonts diverses. És interessant que el professorat introdueixi una breu reflexió sobre les formes amb què es presenta la informació i que suggereixi la pertinència de contrastar les fonts, sobretot, quan emprem fonts que interpreten una realitat determinada; en el nostre cas, tot allò relacionat amb l'alimentació, els sistemes alimentaris i els seus impactes socials i ambientals. Per fer-ho, es pot facilitar una relació de mitjans no convencionals que aporten visions diferents de les hegemòniques (organitzacions, moviments socials, premsa alternativa...). Sense afany d'exhaustivitat, aportem algunes referències:

- ▶ ATTAC TV: <http://www.attac.tv/>
- ▶ Ecologistes en acció: <https://www.ecologistasenaccion.org/>
- ▶ Economia solidària: <https://www.economiasolidaria.org/soberania-alimentaria>
- ▶ El Salto: <https://www.elsaltodiario.com/>
- ▶ Justícia Alimentària: <https://justiciaalimentaria.org/>
- ▶ La Vía Campesina: <https://viacampesina.org/es/>
- ▶ Otro mundo es posible: <http://www.otromundoesposible.net/>
- ▶ Soberanía alimentaria, diversidad y culturas: <https://www.soberaniaalimentaria.info/presentacion>

Pas 3. Sistematització de la informació

Figura 8. Fitxer

Font: Elaboració pròpia.

Elaboració d'un fitxer

Es tracta que cadascun dels membres dels grups petits sistematitzi tota la informació que hagin anat trobant i consultant per poder compartir-la amb la resta de companys i companyes.

Per fer-ho, cal que organitzin totes les fonts i la documentació que hagin recopilat en forma de fitxes que puguin ser fàcilment consultades per iniciar la fase següent del procés.

La fitxa ha de contenir les dades bàsiques que permetin recuperar el document (textual o audiovisual) sempre que calgui.

El professorat pot valorar si convé que aboquin la informació de les fitxes a alguna aplicació que pugui actuar com a base de dades de manera que, alhora, sigui accessible per al conjunt de grups de la classe.

Pas 4. Anàlisi de la informació

Conceptes bàsics

Després d'haver recollit i sistematitzat tota la informació necessària, com a pas previ a l'anàlisi pròpiament dita es proposa aclarir alguns conceptes:

Feina productiva · Feina reproductiva

Divisió sexual del treball · Igualtat/equitat · Tasques de cures

Agricultura intensiva · Agricultura extensiva

Agricultors/agricultores · Pagesos/pageses

Llavors industrials i transgèniques · Llavors tradicionals i varietats locals

Adobs i fertilitzants químics · Adobs i fertilitzants naturals

Plaguicides químics · Mètodes naturals alternatius per al control de plagues

Monocultiu · Policultiu

Què ens diuen les fonts? Organització de la informació

Aquest és el moment d'extraure la informació valuosa que els grups han estat recuperant durant el procés de recerca i de connectar-la entre si, de manera que augmenti la comprensió sobre la problemàtica de l'alimentació, els models alimentaris, els sistemes de producció-distribució-consum i els efectes per a la salut, la vida de les persones –en aspectes individuals, però també socials, de drets, impacte de gènere, etc.– i el planeta.

Per fer-ho, us oferim dues fitxes que poden ajudar els nois i noies a analitzar la informació que han recuperat tant de textos escrits com audiovisuals.

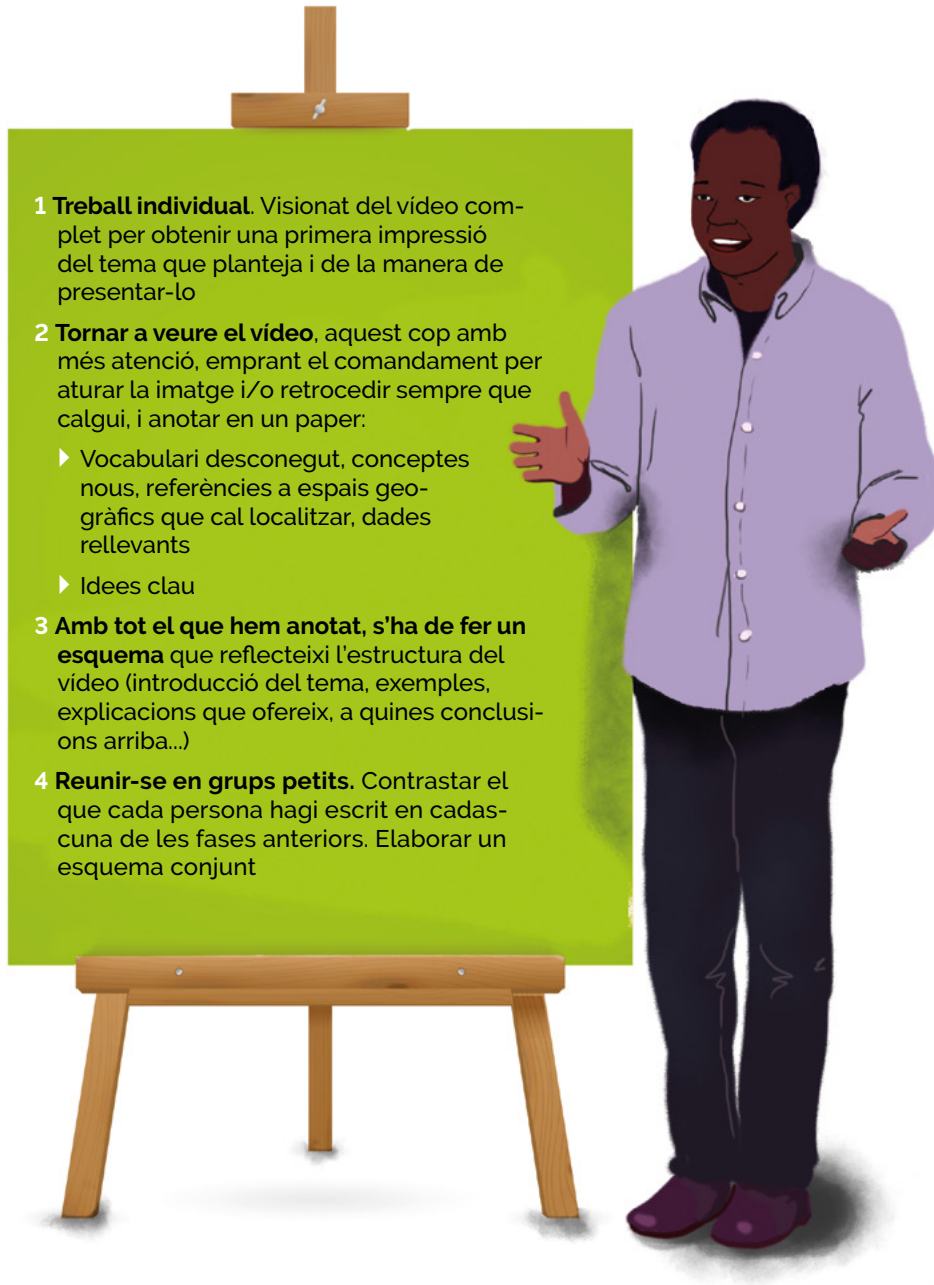
Figura 9. Anàlisi de textos escrits

Font: Elaboració pròpia.

AUDIOVISUALS

Figura 10. Anàlisi de textos audiovisuals

Font: Elaboració pròpia.

Què sabem del tema? Quines interpretacions podem oferir? Quines són les conclusions més rellevants?

En aquesta fase és important establir relacions entre les coses apreses en diferents àrees de coneixement perquè d'aquesta manera l'alumnat estarà en millors condicions d'oferir interpretacions complexes i més profundes sobre el tema. Podrà desvelar les problemàtiques que comparteix la pagesia en diferents indrets, els impactes dels diferents models productius en unes i altres regions del planeta, els efectes que generen els diferents sistemes –l'agroindustrial i l'agroecològic– sobre la vida i els drets de les dones i dels homes, les conseqüències que tenen sobre el planeta, els ecosistemes, la conservació/recuperació de la biodiversitat...

Reprenem la temàtica sobre la qual han fet recerca els grups, perquè a partir d'aquest enfocament hauran d'organitzar les conclusions més rellevants del procés d'informació i anàlisi.

El model de sobirania alimentària és una alternativa al model agroindustrial?

Es tracta de caracteritzar els trets més importants dels dos models que hem enfrontat.

L'agricultura industrial en el marc de la globalització neoliberal. Agricultura de mercat.

- ▶ Grans corporacions i multinacionals en el negoci de l'alimentació. Biotecnologia, llavors d'alt rendiment, fertilitzants i pesticides.
- ▶ Impacte social: dependència, augment de la desigualtat, la pobresa, els desplaçaments i les migracions.
- ▶ Impacte sobre la vida de les dones: invisibilització de les seves aportacions i coneixements, desigualtat de drets (per exemple, en la tinència de terres).
- ▶ La cultura de l'hiperconsum, la cultura de l'espectacle, la cultura dels cossos sotmesos a la disciplina de l'estètica convencional generitzant.
- ▶ Els estils de vida, el menjar escombraria, l'alimentació ràpida.
- ▶ Impacte ecològic: escalfament global, desforestació, exhauriment de les energies fòssils, augment dels residus i les deixalles.

La sobirania alimentària, alternativa agroecològica per a societats més justes i equitatives.

- ▶ Visió integral dels ecosistemes, incloent-hi el component social.
- ▶ Sistemes agrícoles sostenibles. Producció d'aliments sans i saludables.
- ▶ Resiliència. Rotació de cultius, recursos naturals, biodiversitat, regeneració de la terra...
- ▶ Revitalització de l'entorn rural. Control sobre el territori, petites explotacions agrícoles i/o ramaderes.
- ▶ Justícia social. Condicions dignes per als pagesos i pageses, recuperació i valoració de sabers i coneixements, enfortiment comunitari, participació, xarxes i aliances.
- ▶ Equitat de gènere. Paper de les dones en l'àmbit rural, la producció d'aliments, la cura de les persones, l'alimentació familiar i el consum.
- ▶ Comercialització directa, mercats locals, agricultura de proximitat, productes locals i de temporada.
- ▶ Consum just i responsable.
- ▶ Energies renovables, reducció de residus, reciclatge.

Quins models d'alimentació són més beneficiosos per a la vida de les persones i la sostenibilitat del planeta?

Per respondre a aquesta pregunta, caldrà que a les conclusions argumentem per què triem un model i no un altre, tenint en compte els criteris següents:

- ▶ Efectes sobre la salut.
- ▶ Efectes sobre la vida de les persones i les comunitats (productores i consumidores).
- ▶ Criteris de justícia social i equitat de gènere.
- ▶ Implicacions per a la sostenibilitat ambiental.

Ha arribat el moment de preparar els dispositius de comunicació amb què finalment els equips presentaran el seu treball. Com que se'ls ha proposat que es converteixin en influenciadors/*influencers* de l'alimentació sana i saludable, la sobirania alimentària amb enfocament de gènere i el canvi social necessari per a la construcció de societats més justes, equitatives i cuidadores, la primera tasca és decidir en quina xarxa social (Instagram, Youtube, Facebook, Twitter...) penjaran els vídeos produïts. En qualsevol cas, cal crear un compte i/o canal associats al grup-classe, on tots els equips de treball abocaran els seus exercicis.

Preparació. Per tal que aquesta fase comunicativa també respongui als principis de l'educació crítica amb què s'ha plantejat el conjunt de la proposta, seria interessant elaborar totes les tasques que exigeix la producció d'un clip de vídeo de manera col·lectiva, també de cara a qui protagonitza el curtmètratge. Per tant, una possibilitat és que el text que es produirà es reparteixi entre totes les persones que integren l'equip. Si no, si es prefereix rodar plans on només apareix una persona, per tal que tots els membres de l'equip tinguin l'oportunitat de protagonitzar almenys una de les càpsules de vídeo es poden preparar diversos curts que formarien part d'una sèrie.

Cal que disposin d'un **guió** per a cada vídeo que respongui a l'esquema bàsic següent:

-
- ▶ **Introducció** (plantejament del problema).
 - ▶ **Desenvolupament** (breu explicació del context, les causes, els perquè).
 - ▶ **Conclusions** (quins efectes se'n deriven per a les persones, les comunitats, el planeta).
 - ▶ **Alternatives** (què poden fer les persones en l'àmbit individual i col·lectiu per transitar cap a models alimentaris justos, sans i sostenibles).

Suggeriments per als equips de treball:

1. Anuncia de què parlaràs: "avui parlarem de l'alimentació sana i saludable" i, tot seguit, fes una pregunta que generi interès: "sabem què mengem?". Altres exemples:

"Parlarem d'aliments processats i ultraprocessats". "Sabíeu que el consum de sucres refinats, greixos insans i sal no ha deixat d'augmentar durant els darrers 30 anys i el 70% d'aquests ingredients estan ocults en aliments processats?".

Font: https://www.eldiario.es/tribunaabierta/alimentacion-enferma_6_750035016.html

"Sabíeu quin tipus d'alimentació fa que ens posem malalts? (excés de greixos, sucres, sal...)". "El 44% de la població espanyola no pot seguir una alimentació saludable degut al seu cost, i les malalties associades a una alimentació inadequada, com la diabetis, el càncer i els problemes cardiovasculars són el primer desajust de salut a Espanya". Font: https://www.eldiario.es/tribunaabierta/alimentacion-enferma_6_750035016.html

"Per què cada cop hi ha més gent obesa?" "Una recerca, publicada al The New England Journal of Medicine, revela que més de 2.000 milions de persones al món tenen problemes de salut relacionats amb l'obesitat i el sobrepès". Font: <https://www.agenciasinc.es/Noticias/Una-de-cada-tres-personas-en-el-mundo-tiene-obesidad-o-sobrepeso>

2. Tot seguit, explica el problema (pots utilitzar algunes dades que cridin l'atenció), la relació que té amb el context més ampli, les causes que hi ha darrere de la situació que es pretén canviar...

3. Conclusions: es tracta de plantejar amb claredat els efectes que el problema abordat té per a les persones i la societat (en termes de salut, desigualtat de gènere, impacte econòmic, manipulació, manca de control sobre la nostra alimentació, dependència, desplaçaments forçosos...) i també per als ecosistemes i el planeta (pèrdua de biodiversitat, degradació de sòls, contaminació...).

4. Proposa alternatives. Indica algunes de les solucions que són a l'abast de les persones receptors del vídeo, suggereix canvis d'hàbits alimentaris, de consum... També és interessant proposar accions més col·lectives, en general, tot allò que ens pugui ajudar a caminar cap a la sobirania alimentària (incidir en el centre educatiu, crear grups de consum, comprar a persones productores locals, promoure l'agroecologia, sensibilitzar altres persones...).

Per preparar el guió tècnic proposem fer servir una estructura molt senzilla:

Quadre 11. Exemple d'esquema per elaborar un guió tècnic

TÍTOL DE L'AUDIOVISUAL. GUIÓ TÈCNIC

Escena 1 Interior - Dia __/__/----					
Núm.	Pla	Descripció del vídeo	Descripció de l'àudio	Etiquetes	Durada
1	Curt? Mitjà? Panoràmic?	S'observa una aula sense estudiants. Pla curt de la paperera on hi ha embolcalls de brioixeria i dolços processats. Entra x i fa cara de preocupació.	Això també passa a la teva classe? Parla-rem del refrigeri que fem a l'hora del pati. Ulleres de xocolata o macedònia de fruita?	#aliments ultraproces- sats #aliments frescos	45 seg.
2					

A TENIR EN COMPTE

Parlar amb claredat, mantenir un ritme viu: ni excessivament lent ni massa ràpid.

Adequar l'entonació al contingut del missatge: sorpresa, dubte, pregunta, admiració, interès...

Donar explicacions breus i clares dels conceptes tècnics que fem.

Atenció a l'ús d'un llenguatge inclusiu, no sexista. Visibilitzar l'enfocament de gènere, com afecta el que estem explicant a les dones, què podem fer per afavorir sistemes més equitatius...

Prestar atenció al decorat. Tot i que, en general, es fan plans curts o mitjans, sempre va bé disposar d'una decoració suggeridora i atractiva relacionada amb la temàtica que estem tractant.

L'important és el missatge. Per això convé no distreure'ns amb moviments excessius (de les mans, els braços...). Això no significa que haguem de mantenir un gest adust o seriós –de fet, recórrer a l'humor és un bon recurs–, simplement es tracta d'intentar no distreure el públic per aconseguir que el contingut li arribi clar i sense soroll.

Per a la fase d'**enregistrament, edició i producció** del vídeo seria interessant comptar amb el suport de l'equip docent de l'assignatura d'Educació plàstica, visual i audiovisual.

Un cop tinguem els curts editats és el **moment de pujar-los al compte i/o canal** que hem obert per incorporar-los als treballs del grup-classe. Aquí ens ajudaran les etiquetes i els hashtags que associem als diferents continguts.

També és interessant animar que les persones que els vegin puguin deixar els seus comentaris.

L'equip docent implicat en aquesta proposta pot preparar conjuntament amb l'alumnat una **presentació al centre**, a la qual caldria convidar no solament la resta de docents i estudiants, sinó també les famílies (es pot comptar amb l'AMPA per a la preparació i difusió de la convocatòria) i els agents socials amb qui s'ha col·laborat durant el desenvolupament del projecte.

També seria interessant que alguns dels vídeos produïts es poguessin presentar a algun dels diversos **festivals de curts i documentals** que hi puguin haver als diferents territoris.

- ▶ **Evennial.** Plataforma d'organització, publicació i gestió de festivals de cinema, certàmens audiovisuals, fotografia, culturals i artístics. <https://evennial.com/es/festivals>
- ▶ **Festival de cinema lent.** És un festival de Guadalajara, creat el 2011 per Contrapicado Films i El rincón lento, amb la intenció de motivar la gent que transmeti les seves idees mitjançant imatges i donar l'oportunitat al públic de visionar un altre tipus de cinema. La temàtica que l'identifica es basa en la idea de "lentitud" o "vida lenta", que entenem com un cúmul d'accions (respecte del medi ambient i les persones, consum responsable, defensa de la cultura, decreixement, vida i oci alternatiu, cooperació, sobirania alimentària, economia social...) que fan que els individus millorin la seva qualitat de vida, controlin el seu temps i siguin crítics amb l'actual sistema econòmic i social. <http://contrapicado.es/festival-de-cine-lento/>
- ▶ **Curts en femení.** Curtmetratges fets per dones. <https://cortosenfemenino.net>

- ▶ **TRAMA.** Coordinadora de mostres i festivals de cinema, vídeo i multimèdia fets per dones.

<https://tramabcn.wordpress.com/>

IMPORTANT. És un bon moment per sondejar en quina mesura el centre educatiu estaria disposat a assumir compromisos a favor de la sobirania alimentària a mitjà i llarg termini. Per exemple, la introducció d'aliments saludables a la cafeteria o al menjador, l'organització d'una campanya de sensibilització de cara al barri, la posada en marxa d'un hort escolar...

AVALUACIÓ

Centrada en el procés, participativa i global. Encaminada a valorar no tan sols l'aprehensió/apropiació/integració de coneixements –cognitius, emocionals, procedimentals–, sinó també de capacitats que enforteixin la construcció de subjectes crítics transformadors: responsabilitat, consciència crítica, visió feminista, compromís amb l'equitat i la justícia social per a la sostenibilitat de la vida..

Aquí suggerim 5 rúbriques per avaluar diferents dimensions integrades al procés d'aprenentatge resultant d'aplicar la metodologia d'aprenentatge basat en projectes, concretament:

- ▶ Rúbrica d'observació de gènere. Posa't les ulleres liles!
- ▶ Rúbrica d'Avaluació de competències clau
- ▶ Rúbrica d'Avaluació de l'alumnat sobre el treball en grup
- ▶ Rúbrica d'Avaluació de continguts
- ▶ L'alumnat avalua

Quadre 12. Rúbrica d'observació de gènere

POSA'T LES ULLERES LILES!

	EXCELENT Equitat de gènere i bona convivència	NOTABLE Bon potencial per a relacions equitatives	SUFICIENT Tensions que podrien tenir influència de gènere	INSUFICIENT Desigualtat de gènere
Com s'han format els grups?, Tendeixen a formar grups segregats o mixtos?	S'agrupen d'una manera equilibrada.	La majoria de grups són mixtos.	En general són segregats, alguns mixtos.	Totalment separats.
Com es reparteixen els rols dins dels grups? Quantes de les persones portaveus dels grups són noies?	S'estableix rotació de rols perquè totes les persones desenvolupin capacitats diverses (lideratge, representació, comunicació...). Més del 60%.	En la majoria de grups s'han repartit les tasques i rols de manera equitativa, però no en tots. Al voltant del 60%.	En la majoria de grups el repartiment té biaix de gènere. Amb prou feines un 30%.	Les noies se solen ocupar més de tasques de suport i mediació que de lideratge i representació. Cap.
Es tenen en compte de la mateixa manera les necessitats i interessos de noies i noies en els grups de treball?	Les necessitats i interessos de noies i noies s'escollten, valoren, reconeixen i representen en relació a la seva coherència amb el treball que s'està desenvolupant sense cap diferència pel que fa a qüestions de gènere.	Les necessitats i interessos de noies i noies s'escollten aparentment amb igualtat, però, en el conjunt del treball final s'observa més representació de les opinions dels noies, i no es valoren, implícitament, les aportacions de les noies de la mateixa manera.	Les necessitats i interessos de les noies aparentment s'escollten però tenen poca representació en el treball grupal.	Les necessitats i interessos de les noies solen quedar-se en segon pla, les seves aportacions s'infravaloren o no se'ls dona importància en el desenvolupament del treball en grup.
S'han detectat interrupcions a l'hora de parlar?	Respecten el torn de paraula i escolten les opinions de la resta.	Pràcticament no hi ha hagut interrupcions, i quan n'hi ha hagut no s'ha observat desviació per motius de gènere.	N'hi ha hagut algunes i majoritàriament han afectat les noies.	Hi ha hagut interrupcions constants i majoritàriament han afectat les noies.

	EXCEL·LENT Equitat de gènere i bona convivència	NOTABLE Bon potencial per a relacions equitatives	SUFICIENT Tensions que podrien tenir influència de gènere	INSUFICIENT Desigualtat de gènere
Hi ha hagut algun conflicte o tensió per motius de gènere?	El grup té una bona harmonia i ha desenvolupat la capacitat d'intervenir de forma positiva per regular els possibles conflictes que sorgeixin per qüestió de gènere.	Pràcticament no hi ha hagut tensions i el grup les ha resolt amb normalitat.	Hi ha algunes tensions en aquest sentit, però puntuals/no identifico si tenen a veure amb el gènere.	Faites de respecte, no fer cas d'algú o discriminacions. Sovint es produeixen envers les noies o qualsevol persona, però en relació amb la imatge o els estereotips de gènere ("ser marieta", "marimacho", gras, prim, etc.).
S'han abordat els continguts des d'una perspectiva de gènere?	Són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària). A l'hora de valorar la bondat de cadascun dels models alimentaris han observat l'impacte (positiu/negatiu) que tenen sobre les dones i la seva capacitat per crear equitat entre homes i dones.	Gairebé sempre són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària). A l'hora de valorar la bondat de cadascun dels models alimentaris han observat l'impacte (positiu/negatiu) que tenen sobre les dones.	Només en alguns casos han estat conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària). A vegades han assenyalat algun impacte positiu/negatiu de cada model alimentari sobre la vida de les dones.	Gairebé mai són conscients de la necessitat d'acudir a fonts d'informació que visibilitzin el paper de les dones en l'àmbit de l'alimentació (feina productiva, reproductiva i de cures, comunitària). No són capaços d'assenyalar impactes positius/negatius de cada model alimentari sobre la vida de les dones.

Font: Elaboració pròpia.

Quadre 13. Rúbrica d'avaluació de competències clau

<p>COMPETÈNCIES ESTÀNDARD D'APRENENTATGE</p>	<p>EXCEL·LENT Ho aconsegueix</p>	<p>NOTABLE No totalment</p>	<p>SUFICIENT Amb dificultat</p>	<p>INSUFICIENT No ho aconsegueix</p>
<p>Competència en comunicació lingüística Aprèn a comunicar de manera crítica i efectiva, generant idees, estructurant el coneixement, donant coherència i cohesió al discurs i a les pròpies accions i tasques.</p>	<p>És capaç d'elaborar un discurs clar, estructurat, precís i interessant i el comunica de manera crítica i efectiva.</p>	<p>És capaç d'elaborar un discurs estructurat i el comunica correctament.</p>	<p>El discurs revela algunes llacunes de coneixement, l'estructura és lleugerament confusa. La comunicació és millorable.</p>	<p>El discurs és erràtic, no manté una estructura lògica. La comunicació no és efectiva.</p>
<p>Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia Desenvolupa una mirada ètica sobre els avenços científics i tecnològics associats a l'alimentació per prendre decisions raonades en la tria entre models agroindustrial i models agroecològics.</p>	<p>Incorpora sempre criteris ètics de justícia social i ambiental per valorar els avenços científics i tecnològics en funció de la seva capacitat per cuidar i protegir la vida de les persones i del planeta.</p>	<p>Incorpora gairebé sempre criteris ètics de justícia social i ambiental per valorar els avenços científics i tecnològics en funció de la seva capacitat per cuidar i protegir la vida de les persones i del planeta.</p>	<p>Només a vegades incorpora criteris ètics de justícia social i ambiental per valorar els avenços científics i tecnològics en funció de la seva capacitat per cuidar i protegir la vida de les persones i del planeta.</p>	<p>No incorpora criteris ètics de justícia social i ambiental per valorar els avenços científics i tecnològics en funció de la seva capacitat per cuidar i protegir la vida de les persones i del planeta.</p>

COMPETÈNCIES ESTÀNDAR D'APRENENTATGE Competència digital Produïx continguts digitals relacionats amb la sobirania alimentària amb enfocament de gènere que recullen els resultats del treball per projectes desenvolupat de manera col·laborativa.	EXCEL·LENT Ho aconseguix	NOTABLE No totalment	SUFICIENT Amb dificultat	INSUFICIENT No ho aconseguix
	<p>Crea materials audiovisuals complexos, originals i innovadors que faciliten la comprensió de la problemàtica alimentària i les seves alternatives. Combina diverses tècniques d'enregistrament audiovisual i integra diferents eines TIC i/o de programari per a l'edició i difusió.</p>	<p>Crea materials audiovisuals originals que reflecteixen el més rellevant de la problemàtica alimentària i les seves alternatives. Empra algunes tècniques d'enregistrament audiovisual i integra algunes eines TIC o programari per a l'edició i difusió.</p>	<p>Crea materials audiovisuals correctes que aborden de manera sintètica la problemàtica de l'alimentació i algunes alternatives. Empra les eines TIC més senzilles per a la tasca d'edició i difusió.</p>	<p>Crea materials audiovisuals senzills que aborden de manera poc estructurada la temàtica, no ofereix alternatives. Té dificultats per emprar eines TIC senzilles d'edició i difusió.</p>
Competències socials i cíviques Aborda la problemàtica de l'alimentació des d'una perspectiva ecosistèmica, amb enfocament local-global, i des dels principis de justícia social i ambiental. Identifica els canvis necessaris; individuals (modificació de pautes de consum i d'alimentació) i col·lectius (iniciatives que afavoreixen la implicació en accions de sensibilització i construcció de ciutadania crítica en diversos espais: familiar, escolar, municipal...).	<p>Es capaç d'analitzar la problemàtica de l'alimentació des d'una mirada complexa i interdisciplinària, d'avaluar els impactes del model agroindustrial vigent, de reconèixer el model agroecològic com a alternativa promotora de justícia ambiental i social i de comprometre's amb els canvis individuals i col·lectius necessaris per caminar cap a la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.</p>	<p>És capaç d'analitzar la problemàtica de l'alimentació incorporant coneixements interdisciplinaris, d'assenyalar els impactes més greus del model agroindustrial vigent, de valorar el model agroecològic com a alternativa promotora de justícia ambiental i social i d'assumir alguns canvis individuals i col·lectius per caminar cap a la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.</p>	<p>Té coneixements de la problemàtica de l'alimentació des d'una visió disciplinària. Coneix alguns trets del model agroindustrial i agroecològic. Es compromet a fer algun canvi individual a favor del consum responsable.</p>	<p>Té dificultats per presentar de manera estructurada la problemàtica de l'alimentació i per comprendre l'abast dels impactes negatius del model agroindustrial. Compromís poc consistent amb els canvis necessaris per caminar cap a la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.</p>

<p>COMPETÈNCIES ESTÀNDAR D'APRENENTATGE</p>	<p>EXCELLENT Ho aconsegueix</p>	<p>NOTABLE No totalment</p>	<p>SUFICIENT Amb dificultat</p>	<p>INSUFICIENT No ho aconsegueix</p>
<p>Sentit de la iniciativa i esperit emprenedor Transformar idees en accions de manera creativa, realista i ajustada a les necessitats del context.</p>	<p>És capaç d'idear, planificar i executar projectes col·laboratius (de sensibilització, incidència, producció...) en línia amb les propostes de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere per donar resposta a algun dels problemes abordats en relació amb la problemàtica de l'alimentació, implicant-se en les tasques d'execució.</p>	<p>Ha participat activament de la posada en marxa d'un projecte col·laboratiu per donar resposta a algun dels problemes abordats en relació amb la problemàtica de l'alimentació, implicant-se en les tasques d'execució.</p>	<p>Ha pres part d'algunes accions a favor de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere, de caràcter puntual.</p>	<p>Deixa que sigui la resta de companys i companyes que ideïn i posin en marxa accions a favor de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere assumint tasques de perfil baix i poc compromís.</p>
<p>Consciència i expressions culturals Visibilitzar de manera explícita l'enfocament de gènere Generar el producte audiovisual final com a forma d'expressió, representació i comunicació d'emocions, vivències i idees que exemplifiquin el compromís amb una alimentació sana, saludable, ecològica i culturalment adequada.</p>	<p>És capaç de generar audiovisuals creatius i de qualitat per fer comprensible al públic receptor la problemàtica de l'alimentació. És capaç d'emprar un llenguatge incliusiu i no sexista. Presenta els continguts des d'un enfocament de gènere i ofereix solucions i alternatives a favor d'una alimentació sana, saludable, ecològica i culturalment adequada.</p>	<p>És capaç de generar audiovisuals amb els continguts mínims per fer comprensible al públic receptor la problemàtica de l'alimentació. És capaç d'emprar un llenguatge incliusiu i no sexista. Té en compte l'enfocament de gènere i suggereix almenys dues accions (una individual i una col·lectiva) a favor d'una alimentació sana, saludable, ecològica i culturalment adequada, fàcilment assumibles per a qualsevol persona.</p>	<p>És capaç de generar un audiovisual que aborda algun contingut relacionat amb la problemàtica de l'alimentació. Empra un llenguatge incliusiu i no sexista. Suggereix alguna acció a favor d'una alimentació saludable.</p>	<p>És capaç de generar un audiovisual sobre la problemàtica de l'alimentació però no aconsegueix estructurar correctament el seu contingut. No té en compte l'enfocament de gènere ni empra un llenguatge incliusiu i no sexista. No ofereix solucions a favor de la sobirania alimentària.</p>

Font: Elaboració pròpia.

Quadre 14. Rúbrica d'avaluació del treball en grup

Competència Aprendre a aprendre. Aprofitar l'espai col·laboratiu que suposa el treball per projectes per a: a) explorar les possibilitats pròpies en el desenvolupament d'habilitat per a la participació, la relació amb els i les altres, la comunicació efectiva i, b) observar i aprendre de les diferents estratègies d'aprenentatge desplegades pels companys i companyes, especialment pel que fa a les tasques de recerca (cerca d'informació, contrast de fonts, anàlisi, entrevistes, visites; capacitat d'anàlisi, síntesi i comunicació) associades al treball al voltant de la sobirania alimentària amb enfocament de gènere.

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Satisfacció pel treball en equip	Ha mostrat una elevada satisfacció per poder treballar en grup i desenvolupar un projecte de forma col·laborativa.	S'ha sentit còmode en el treball de grup i ha pogut participar del projecte desenvolupat de manera col·laborativa.	Ha participat sense entusiasme però amb correcció del projecte desenvolupat de manera col·laborativa.	No s'ha sentit a gust treballant en equip.
Realització de les tasques grupals	Ha mantingut una actitud positiva i proactiva, aportant les seves capacitats al grup i aprenent de les de la resta de companyes i companys. Ajuda a crear un ambient de treball adequat i accepta les crítiques i recomanacions de la resta de companys/es.	Ha mantingut una actitud activa i s'ha responsabilitzat de les tasques que li han correspost. Sol ajudar a crear un ambient de treball adequat i accepta la majoria de crítiques i recomanacions de la resta de companys/es.	Ha fet les tasques assegurant el mínim necessari, però sense implicar-s'hi més. No ajuda a crear un ambient de treball adequat i no sol acceptar les crítiques ni les recomanacions de la resta de companys/es.	No sempre ha complert amb les tasques assignades pel que fa al temps i la forma de fer-les. Crea mal ambient de treball. Crítica els i les companyes, però no accepta les crítiques de la resta.
Responsabilitat individual	Ha complert amb totes les activitats assignades. Organitza molt bé les tasques i administra el temps de manera eficient.	Ha fet la gran majoria d'activitats. Organitza bé les tasques i el temps per fer-les.	Només ha fet algunes de les activitats proposades. La planificació de les tasques i l'organització del temps són millorables.	No fa cap activitat. La planificació de les tasques és caòtica i els temps previstos clarament insuficients.

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Presentació del projecte i elaboració dels audiovisuals	<p>El projecte presentat és excel·lent i els continguts –que incorporen l'enfocament de gènere– s'aborden partint d'un enfocament interdisciplinari. S'argumenta amb precisió la lògica que porta a defensar la sobirania alimentària davant el model agroindustrial.</p> <p>El guió dels vídeos presentats és de gran qualitat i la realització audiovisual excel·lent.</p>	<p>El projecte presentat és molt bo i els continguts s'aborden des d'un enfocament interdisciplinari, l'enfocament de gènere només s'aplica en alguns apartats. S'aporten prou raons per defensar la sobirania alimentària.</p> <p>El guió dels vídeos presentats és bo i la realització audiovisual clara i interessant.</p>	<p>El projecte presentat és correcte, els continguts s'estructuren per disciplines, l'enfocament de gènere es tracta en un apartat. S'aporten algunes raons per defensar la sobirania alimentària.</p> <p>El guió dels vídeos presentats és millorable i la realització audiovisual modesta.</p>	<p>El projecte presentat és confús i l'estructura deficient. Presenta errors en la descripció dels models alimentaris.</p> <p>Els vídeos s'han realitzat sense guió previ, el resultat audiovisual és deficient</p>
Participació	<p>Demostra gran interès pels temes abordats, formula preguntes pertinents, hi contribueix amb les seves opinions i reflexions, participa activament dels debats de classe i es mostra atent i obert als arguments dels companys i companyes.</p>	<p>Demostra interès pels temes abordats, hi contribueix amb les seves opinions i reflexions, participa activament dels debats de classe.</p>	<p>Demostra interès moderat pels temes abordats, participa dels debats de classe en la mesura que se li demana la seva opinió o les seves reflexions sobre les qüestions de debat.</p>	<p>Mostra poc interès pels temes abordats, té dificultats per mostrar les seves opinions i reflexions i només participa dels debats de classe si és imprescindible.</p>

	MOLT COMPETENT	COMPETENT	MILLORABLE	INSUFICIENT
Actituds i valors	<p>Es mostra més crítica gràcies a la informació que ha rebut.</p> <p>Valora les diferents perspectives per abordar la problemàtica de l'alimentació i té en compte la dimensió local-global.</p> <p>És conscient de la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials.</p> <p>Mostra predisposició per fer un canvi d'alimentació amb hàbits més saludables i un consum més responsable.</p> <p>Es mostra solidària i empàtica tant amb realitats i persones properes com llunyanes. També ho és amb la conservació del planeta, ja que entén la interrelació entre consum i impacte ambiental i social.</p>	<p>Comença a mostrar-se més crítica gràcies a la informació que ha rebut.</p> <p>Valora el problema presentat des d'un enfocament local-global.</p> <p>Comença a ser conscient de la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials.</p> <p>Està disposada a fer alguns canvis per practicar una alimentació més saludable i amb un consum més responsable.</p> <p>Mostra solidaritat i empatia amb les realitats properes i amb la conservació del planeta.</p>	<p>Poc esperit crític, tendeix a repetir el que diu la informació de la que disposa.</p> <p>Aborda el problema presentat únicament des d'aspectes concrets amb la seva realitat quotidiana.</p> <p>Té dificultats per traçar la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials.</p> <p>Es mostra disposada a fer els canvis en l'alimentació que no li suposin renunciar al model poc saludable i sostenible que ha mantingut fins al moment.</p> <p>Mostra poca solidaritat i empatia davant els problemes socials i ambientals presentats.</p>	<p>Té dificultats per analitzar la informació críticament.</p> <p>Fa lectures inconnexes i/o parcials de la problemàtica de l'alimentació.</p> <p>No és capaç de comprendre la interrelació existent entre hàbits de consum i problemàtiques actuals de salut, mediambientals, econòmiques i socials.</p> <p>No mostra predisposició a assumir canvis per practicar una alimentació més saludable i amb un consum més responsable.</p> <p>No es mostra solidària amb les persones pobres ni amb el planeta i, a més, fa comentaris desafortunats i/o poc respectuosos.</p>

Font: Elaboració pròpia.

Quadre 15. Rúbrica d'avaluació de continguts

Matèria	Bloq	Criteris d'avaluació	EXCEL·LENT Ho aconseguix	NOTABLE No totalment	SUFIICIENT Amb dificultat	INSUFICIENT No ho aconseguix
Biologia i Geologia	Nutrició, pèrsones, salut.	<p>B4.5 Justificar la importància de l'alimentació equilibrada (CT).</p> <p>B3.8 Reconeixer la importància d'hàbits i estils de vida saludables (EU).</p> <p>B2.6 Habits personals i culturals. Justificar la rellevància dels hàbits alimentaris saludables (CV).</p> <p>B4.13 Argumentar la importància d'una bona alimentació i de l'exercici físic per a la salut (IB).</p>	<p>Identifica i explica la composició i funció que tenen els aliments més importants. Identifica les dietes i estils de vida saludables i els diferències dels hàbits no saludables. Coneix exemples concrets de pràctiques socials que perjudiquen la salut i sap com evitar-los.</p>	<p>Coneix i esmenta la composició i funció que tenen alguns dels aliments més importants. Identifica les dietes i estils de vida saludables i els diferències dels hàbits no saludables.</p>	<p>Presenta dificultats per anomenar la composició i funció que tenen alguns dels aliments més importants. Li costa identificar les dietes i estils de vida saludables i els diferències dels hàbits no saludables.</p>	<p>No coneix la composició i funció que tenen alguns dels aliments més importants. No distingeix quines són les dietes i estils de vida saludables i no saludables.</p>

CT: Catalunya

EU: Euskadi

CV: Comunitat Valenciana

IB: Illes Balears

Matèria	Bloq	Criteris d'avaluació	EXCEL·LENT Ho aconsegueix	NOTABLE No totalment	SUFIICIENT Amb dificultat	INSUFICIENT No ho aconsegueix
Llengua castellana i literatura	Comunicació oral. Escoltar i parlar.	B3. 10 i 11 Parlar en públic. Participar en debats (CT). B1.1 Comprendre textos orals de diferents àmbits, personal, acadèmic./escolar i social (IB).	Mostra sempre una actitud molt favorable a parlar en públic i s'expressa correctament. Estructura perfectament el missatge que vol comunicar. És capaç d'aportar arguments sòlids per justificar la importància de l'enfocament de sobirania alimentària des d'una perspectiva de gènere.	La majoria de vegades mostra una actitud favorable a parlar en públic i, en general, s'expressa correctament. Sol estructurar el missatge que vol comunicar. És capaç d'aportar alguns arguments a favor de la importància de l'enfocament de sobirania alimentària des d'una perspectiva de gènere.	Alguns cops s'ànima a parlar en públic, l'expressió és millorable. Estructura amb ajut el missatge que vol comunicar. Proposa la sobirania alimentària amb enfocament de gènere com a alternativa però amb prou feines aporta arguments rellevants.	Gairebé mai s'ànima a parlar en públic i sempre té dificultats per expressar-se correctament. El missatge no és estructurat, no pot explicar l'enfocament de sobirania alimentària des d'una perspectiva de gènere.
	Comunicació escrita. Llegir i escriure.	B2.5 Fer projectes de treball individuals o col·lectius seguint fases fins a assolir un producte final (CV). B3.3 Redactar textos expositius i d'argumentació eficaços, clars i ben estructurats (EU).	Ha participat activament del procés de treball d'ABP, seguint totes les fases, aportant les seves capacitats a la resta de companyes/companyes i imprimint un caràcter crític a l'anàlisi de la problemàtica alimentària. Els audiovisuals crítics i propositius.	Ha participat del procés de treball d'ABP, seguint gairebé totes les fases, aportant les seves capacitats a la resta de companyes/companyes. Els audiovisuals resultants sobre la problemàtica alimentària han estat clars i suggereixen alternatives.	Ha necessitat suport per participar del procés de treball d'ABP, col·laborant-hi tan sols en algunes fases. Els audiovisuals resultants sobre la problemàtica alimentària són senzills i poc creatius.	Amb prou feines ha participat del procés de treball d'ABP. Els audiovisuals resultants sobre la problemàtica alimentària són d'escassa qualitat i el contingut, confús.

Matèria	Bloq	Criteris d'avaluació	EXCEL·LENT Ho aconsegueix	NOTABLE No totalment	SUFICIENT Amb dificultat	INSUFICIENT No ho aconsegueix
Educació Física	Condicció física i salut.	<p>B1.1 Reconèixer factors d'acció motriu, mecànics de control de l'activitat física, relació amb la salut (IB).</p> <p>B1.4 Relació entre actituds i estils de vida saludables amb imatge corporal i prevenció de malalties (CV).</p> <p>B1.5 Reconèixer la importància de l'alimentació equilibrada i adaptació en funció de l'activitat física (CT).</p> <p>B.2.5 Importància per a la salut d'una alimentació equilibrada (EU).</p>	<p>És capaç de relacionar la importància de combinar una activitat física adequada juntament amb una alimentació sana per dur un estil de vida saludable.</p> <p>Incorpora als seus hàbits quotidians el consum d'aliments locals, ecològics i variats. És capaç de discernir, des d'un punt de vista crític i des de la perspectiva de gènere, la diferència entre un cos sa i la idea de bellesa/salut que presenta la publicitat des de la lògica patriarcal i de mercat.</p>	<p>Reconeix la importància de l'activitat física i de l'alimentació sana.</p> <p>Incorpora als seus hàbits quotidians el consum d'aliments locals. Reconeix la influència de la publicitat en la imatge corporal i es mostra crítica amb els canons de bellesa usals.</p>	<p>Només a vegades estableix la relació entre activitat física i alimentació sana.</p> <p>Reconeix la influència de la publicitat en la imatge corporal.</p>	<p>No estableix relacions substantives entre activitat física i alimentació sana.</p> <p>No es mostra crítica amb la publicitat dels cossos ni amb els models de bellesa que ven.</p>

Matèria	Bloc	Criteris d'avaluació	EXCEL·LENT Ho aconseguix	NOTABLE No totalment	SUFICIENT Amb dificultat	INSUFICIENT No ho aconseguix
Geografia i Història	Activitat econòmica i organització política. L'espai humà	<p>B2.1 Analitzar desequilibris en la distribució dels recursos, causes i conseqüències i mesures de suport al desenvolupament sostenible (CT).</p> <p>B3.6 Grau d'adequat de polítiques → conflictes, actitud crítica → propostes DH i DS (CV).</p> <p>B2.3 Identificar característiques i problemes en agricultura (EU).</p> <p>B1.3 Conèixer i analitzar problemes mediambientals (IB).</p>	<p>Emptra amb pertinença i iniciativa fonts diverses per identificar les principals característiques dels diferents models alimentaris vigents i les seves interrelacions, exposant correctament les conseqüències socials, econòmiques, polítiques, ambientals i culturals derivades de cadascun d'ells, i demostra tenir una opinió pròpia i argumentada amb suficiència que li permet debatre amb assertivitat i correcció conceptual sobre els seus avantatges i inconvenients.</p>	<p>Emptra amb iniciativa fonts diverses per identificar les principals característiques dels diferents models alimentaris vigents i les seves interrelacions i analitza en línies generals les conseqüències socials, econòmiques, polítiques, ambientals i culturals derivades de cadascun d'ells, i demostra tenir una opinió argumentada que li permet debatre amb correcció sobre els seus avantatges i inconvenients.</p>	<p>Emptra amb indicacions fonts diverses per identificar les principals característiques dels diferents models alimentaris vigents i les seves interrelacions, i analitza de manera inadequada les conseqüències socials, econòmiques, polítiques, ambientals i culturals derivades de cadascun d'ells, i demostra tenir una opinió escassament argumentada, cosa que li impedeix debatre amb correcció sobre els seus avantatges i inconvenients.</p>	<p>Emptra amb errors, tot i haver rebut pautes, fonts diverses per identificar les principals característiques dels diferents models alimentaris vigents i les seves interrelacions, i analitza de manera inadequada les conseqüències socials, econòmiques, polítiques, ambientals i culturals derivades de cadascun d'ells, i demostra tenir una opinió escassament argumentada, cosa que li impedeix debatre amb correcció sobre els seus avantatges i inconvenients.</p>

Font: Elaboració pròpia.

Quadre 16. L'alumnat avalua

PROCÉS ENSENYAMENT-APRENTATGE	AUTOAVALUACIÓ
<p>Sobre l'actuació docent</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ El/la docent ha expressat amb claredat la proposta de treball, ha resolt els dubtes plantejats i s'ha adaptat als ritmes de la classe. ▶ El/la docent ha generat un ambient d'aprenentatge que ha incentivat una interacció social positiva, la participació activa en les tasques d'equip i la motivació per aprendre. ▶ El/la docent ha promogut la cerca activa, la col·laboració i la interacció de suport mutu a la classe. ▶ El/la docent ha suggerit una varietat d'estratègies d'aprenentatge per animar el desenvolupament del pensament crític i facilitar els processos de recerca. 	<p>Individual</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ M'he sentit motivat/ada amb la proposta de treball sobre a la problemàtica de l'alimentació. ▶ Com a resultat del treball en equip crec que he après a col·laborar i he incorporat habilitats útils per a les meves relacions interpersonals i socials. ▶ L'enfocament de gènere amb què hem abordat el treball m'ha ajudat a superar estereotips i actituds sexistes i/o discriminatòries. ▶ He incorporat aprenentatges nous sobre els models alimentaris vigents i alternatius. ▶ L'enfocament de gènere m'ha ajudat a visibilitzar les aportacions, coneixements i sabers de les dones, els seus drets i propostes a favor de la sobirania alimentària. ▶ Grau d'esforç personal, d'assumpció de responsabilitat i de col·laboració amb les tasques col·lectives. ▶ Grau de satisfacció amb el producte final (audiovisuals). ▶ Soc capaç d'assumir compromisos concrets i realistes per millorar els meus hàbits de consum.
<p>Sobre la metodologia d'aprenentatge basada en projectes (ABP)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ El pla de treball ha estat clar i atractiu. ▶ Els continguts referits a la problemàtica de l'alimentació han resultat suggeridors i atractius. ▶ La metodologia d'ABP ha permès la descoberta d'aspectes nous i ha facilitat l'aprenentatge interdisciplinari. ▶ La metodologia ofereix més oportunitats de participació activa i debat col·lectiu. ▶ El treball grupal ha aportat més riquesa al projecte de recerca. ▶ La interacció entre els/les companys/es del grup ha permès superar les dificultats sorgides durant el procés. ▶ La realització dels audiovisuals ha estat adequada per comunicar els aprenentatges. 	<p>Treball en grup</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Tots/es els membres del grup han fet aportacions en funció de les seves capacitats. ▶ El grup s'ha organitzat bé per obtenir els millors rendiments del treball col·lectiu. ▶ Les interaccions amb la resta de grups i amb el conjunt de la classe han estat molt positives. ▶ El grup ha tingut la capacitat de superar les dificultats sorgides durant el procés de treball i, especialment, en relació amb les que presenten un biaix de gènere. ▶ Hem tingut la capacitat de suggerir/construir conjuntament propostes col·lectives de consum alternatiu.

Font: Elaboració pròpia.

RECURSOS

Food is culture. Slow Food International.

https://www.youtube.com/watch?v=Mr4Zo1jW_7k

Històries de Vida de dones camperoles.

<https://www.alimentacion.net/es/recursos/activitat-hist%C3%B2ries-de-vida-de-dones-camperoles>

Juntos podemos enfriar el planeta - Soberanía Alimentaria. Via campesina y Grain.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZlAccOmFdiQ>

La història de les coses.
Workgroup for sustainable production and consumption.

<https://www.youtube.com/watch?v=9GorqroiqqM>

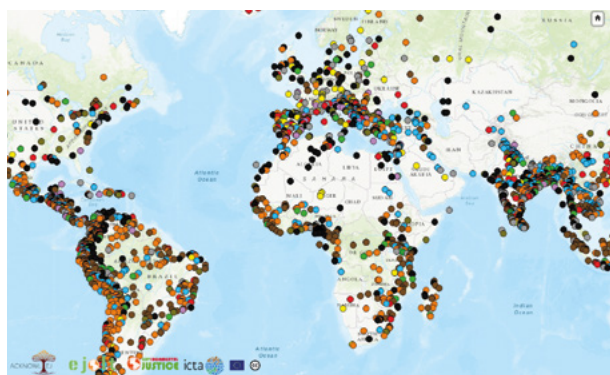
La història de les solucions.
The Story of Stuff Project.

<https://www.youtube.com/watch?v=cpkRvc-sOKk>

Environmental Justice Atlas.

<http://ejatlas.org/>

Per mesurar la petjada ecològica. Country Overshoot Days.

<https://www.footprintnetwork.org/>

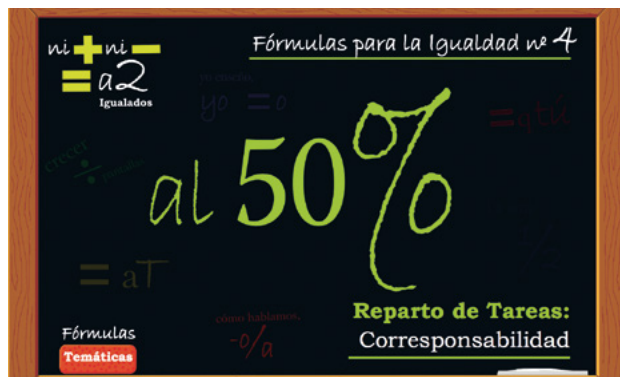
Premis sombra. Ecologistes en acció.

<https://www.ecologistasenaccion.org/article34513.html>

Reparto de tareas: corresponsabilidad. De la Peña, Eva María.

<http://www.educarenigualdad.org/documento/?id=1229>

Aplicació a l'aula d'una visió socioecològica. Recull d'activitats per a educació secundària. Justícia alimentària.

<http://www.alimentacion.net/es/recursos/aplicacio-laula-duna-visio-socioecologica-recull-dactivitats-educacio-secundaria>

Trabajos: empleo, cuidados i división sexual del trabajo. FUHEM.

http://www.fuhem.es/proyecto_igualdad/pdf/cap_3.pdf

Unitat didàctica: ¿Qui ens alimenta? La nostra salut i la del planeta en mans de les multinacionals. Justícia alimentària.

<https://www.alimentacion.net/sites/default/files/DAME%20VENENO-SECUNDARIA-PDF-CATALAN.pdf>

Unitat didàctica: El sucre, un dolç molt amarg. Justícia alimentària.

<https://www.alimentacion.net/es/recursos/el-sucre-un-dol%C3%A7-molt-amarg-unitat-did%C3%A0ctica-interdisciplin%C3%A0ria-secundaria>

Unitat didàctica: Som publicitat. Justícia alimentària.

http://www.alimentacion.net/sites/default/files/Som%20publicitat_ok.pdf

Unitat didàctica: La ruleta de la (mala) fortuna. Justícia alimentària.

<https://www.alimentacion.net/es/recursos/la-ruleta-de-la-mala-fortuna>

BIBLIOGRAFIA

- ▶ Álvarez Rivera, Beatriz (2012): *Porfolio docente*. Valencia, Trilema educación. Disponible a:
<http://www.ceice.gva.es/documents/162784507/163142369/Porfolio.pdf>
- ▶ Bahamonde Cobo, Rafael Arturo (2017): *De la agroindustria a la agroecología: una reflexión para el caso ecuatoriano*. Disponible a:
<http://repositorio.puce.edu.ec/handle/22000/14234>
- ▶ Egea, Alex; Barbeito, Cécile et al. (2012): *Competencias y EpD. La educación para el desarrollo en el curriculum escolar desde la perspectiva de las competencias básicas*. Barcelona, Edualter/Escola de Pau. Disponible a:
<http://edualter.org/documents/competencies/mec/mec.pdf>
- ▶ Gallar, David y Ángel Calle (2017): "La construcción de sujetos políticos y la agroecología: una lucha por la vida". *Dossier Agroecología, un paso más hacia la sostenibilidad de la vida* en Boletín Ecos, núm. 39. FUHEM Ecosocial. pàg. 16-22. Disponible a:
<http://www.fuhem.es/ecosocial/articulos.aspx?v=10241&n=0>
- ▶ De Sousa Santos, Boaventura (2011): "Epistemologías del Sur" en *Utopía y Praxis Latinoamericana*, vol. 16, núm. 54, juliol-setembre, pàg. 17-39. Universitat del Zulia, Maracaibo (Veneçuela). Disponible a:
<http://www.redalyc.org/service/redalyc/downloadPdf/279/27920007003/1>

ELS POBRES SÓN OBESOS

Javier Mato (14 jul. 2018 - 16:16)

Cada any, els executius d'un grapat de grans multinacionals de l'alimentació, no més de mitja dotzena, compareixen davant els agressius inversors internacionals per explicar-los els seus resultats econòmics. Els analistes borsaris, que representen els amos dels diners, escruten acuradament els resultats però mai s'enduen una decepció: els gestors d'aquestes empreses presenten augments sistemàtics del volum de negoci i dels beneficis, confirmen l'expansió a més i més països, compren més i més marques locals, d'aquestes de tota la vida, i consoliden la seva presència mundial sense que ningú se'ls resisteixi. Les seves vendes semblen immunes a les crisis, l'atur, a les guerres o als vaivens polítics. Les bonificacions anuals dels executius que premien resultats tan brillants es paguen religiosament i amb gust perquè el negoci va molt bé des de fa dècades i dècades. Els directors financers d'aquestes empreses utilitzen sofisticats power points per assenyalar com el ROI està augmentant, com les vendes es disparen, com les marques es consoliden i, lògicament, com els mercats premien aquests valors amb millors cotitzacions. En realitat, tota la gestió, evolució i resultats de les multinacionals de l'alimentació es resumeix en una interminable successió de fletxes cap amunt.

Encara es recorda com un dia una d'aquestes empreses va enviar un dels seus directius a Balears, va signar un xec al portador de ni més ni menys que 22.000 milions de pessetes, i es va quedar amb El Caserio, la cèlebre marca i fàbrica menorquina. El ramader, la mà d'obra, el coneixement disponible per part de l'equip humà i el peculiar gust del formatge eren tan irrellevants que, poc després, la multinacional va tocar el dos i va endur-se el logotip i el nom, l'únic que els valia la pena, i van deixar allò abandonat, a mans de l'excèntric Ruiz Mateos. En realitat, El Caserio amb prou feines era un obstacle irrellevant per al domini absolut del mercat espanyol del formatge a talls, que era l'estratègia concebuda a la seu central d'aquesta companyia. Quan un té un model de negoci infal·lible, quan l'èxit està garantit, quan s'està preparat per aconseguir el que cap comerciant local mai no va somiar, llavors fer negocis és un passeig.

No obstant això, des del punt de vista ètic, els negocis de l'alimentació són un gran engany. Res que estigui tipificat penalment, però vergonyós des de qualsevol altre angle. No, aquestes multinacionals no venen productes caducats, no fan passar oli de gira-sol per verge d'oliva, ni ens enganyen amb els ingredients, però tenen truc. Tot és transparent, però mentider. Un

engany científicament dissenyat perquè ni les autoritats ni els mitjans de comunicació molestin.

Des de ja fa algunes dècades, aquestes grans empreses han descobert com crear addicció al menjar, mitjançant certs ingredients, resultat del treball de laboratori, que aconsegueixen enganxar els consumidors. La famosa R+D aplicada al paladar o, millor, al compte de resultats. En un cas, la publicitat revela l'estratègia: "quan fas pop, no hi ha stop", diu correctament un anunci d'unes patates xips. La química ho permet. Normalment s'empren altíssimes dosis de sucre combinades amb carbohidrats, en molts casos procedents del blat de moro, molt concentrats, que faciliten l'absorció del primer, proporcionant una satisfacció immediata. Un d'aquests components químics, un xarop de fructosa, present en infinitat d'aliments i inexistent a la naturalesa, suposa el 12% de tota la ingesta mundial de calories. Res d'il·legal, però gens saludable.

Aquests components químics, freqüentment combinats amb edulcorants, greixos, sal, potenciadors del gust o cafeïna, són presents en pràcticament tots els productes industrials, des de les pizzes als gelats, de les galetes als cereals per esmorzar, dels refrescos a les patates xips. Un gelat de xocolata conté aquests carbohidrats barrejats amb farina refinada, sal, oli, cacau, potenciadors del gust i conservants, fins a arribar als 37 ingredients, generant una barreja tremendament satisfactòria per al paladar, davant la qual cosa el "fet a Sòller" té poc recorregut.

Des de fa dues dècades, els investigadors independents han anat desvelant aquesta situació, sobretot a partir dels efectes sobre la salut, lògic quan alguns d'aquests aliments, fins i tot els més insospitats, multipliquen per deu i per vint la ingesta de calories. "L'entorn del menjar ha canviat dràsticament [en els últims anys] amb la irrupció dels àpats (...) altament addictius –diu un dels seus articles acadèmics–. A l'era preindustrial, els humans sobreviuen amb una dieta mínimament processada, alta en proteïnes, grans i contingut, i relativament baixa en sal. (...) Amb la industrialització i l'avenç tecnològic, passem [a una dieta] abundant en calories, amb nivells de greix, sucre, sal, cafeïna i gust artificialment incrementats". Una porció de pizza industrial pot tenir perfectament vint vegades més calories que una taronja. Molts acadèmics comparen obertament l'efecte d'aquesta manipulació alimentària amb les drogues, perquè l'objectiu és generar addicció, fidelitzant i augmentant el consum.

Gairebé ningú coneix aquests estratagemes, però una minoria de consumidors intueix que els productes industrials no són sans; altra part de la societat no ho sospita, però prefereix menjar com ho ha fet sempre, però, una proporció creixent de ciutadans es deixa seduir. Això es tradueix en què als Estats Units, per exemple, el 35% de la població és obesa; a

Espanya ja som el 17%, mentre que més del 50% té excés de pes. Del 1970 a avui, l'obesitat a Espanya s'ha triplicat, en paral·lel a la mercantilització del negoci de l'alimentació. Observin quina contradicció: fa cent anys, els pobres es coneixien perquè estaven molt prims; avui passa exactament el contrari, estan obesos perquè no tenen la formació suficient per menjar bé i cauen en aquest menjar ràpid.

Mentre aquestes grans multinacionals avancen ocupant els buits que deixa la legislació, els nostres polítics ni se n'han assabentat, entre altres coses perquè ara ja no estan preocupats amb l'explotació. El capitalisme salvatge demostra que l'Adorno més pessimista tenia raó. Aquí tenen una bona llista de problemes a la recerca d'una solució, però tenim mala sort perquè els nostres polítics tenen solucions i estan buscant problemes. El que va passar amb el tabac, ens passa ara amb més intensitat amb l'alimentació. Però com que això no entra dins del que és políticament correcte, tots miren cap a una altra banda.

Javier Mato és periodista i professor del CESAG.

El Mundo, A contracorriente.

<http://www.elmundo.es/baleares/2018/07/14/5b4a0591e2704e2f338b45c4.html>

EL TRÀNSIT DE L'AGRICULTURA TRADICIONAL A L'AGROINDÚSTRIA

El pas més important, va ser la separació entre els conreus i els animals de granja, perquè d'aquesta manera, les corporacions poguessin oferir les entrades industrials que reemplaçarien les funcions complementàries entre ambdós grups (principalment preparació de camps de conreu, aliment per al bestiar i adob natural d'origen animal). Així, van sorgir grans corporacions que venien maquinària agrícola impulsada per combustibles fòssils, fertilitzants químics i pinsos fabricats a base de blat de moro i farina de soja. D'altra banda, les operacions de ramaderia intensiva, alhora, van incentivar les grans explotacions agrícoles en passar de la producció d'aliments per al consum humà a la producció de pinsos per a animals, en particular a partir de soja i blat de moro [...].

En aquest sentit, els nous monocultius eren, en gran manera, vulnerables a tot tipus de plagues, (com insectes, malalties, fongs, males herbes) i a mesura que aquestes s'adaptaven als plaguicides artificials, cada cop se'n requeria més quantitat. Amb el temps, les principals aplicacions de la tecnologia genètica als conreus serien aquells dissenyats per augmentar la tolerància dels conreus farratgers (soja i blat de moro) a quantitats de glifosat (herbicida) cada cop més grans [...].

En aquest mateix sentit, també és molt important assenyalar que l'aparició de l'agroindústria, és fonamentalment un esdeveniment íntimament lligat a la lògica de funcionament inherent al sistema econòmic capitalista de propietat privada [...].

Així doncs, com a resultat de la conjunció d'aquests factors i forces, va emergir una "cadena" de sectors involucrats directament i indirectament en la producció, transformació i comercialització d'aliments, fibres, llavors, productes químics i substrats farmacèutics. Cadena a la qual, s'ha acabat anomenant agroindústria (Agrifood.info, 2017). Les "baules" a la "cadena" de l'agroindústria inclouen els sectors següents:

- ▶ La producció de productes indiferenciats (commodities) com: aliments no elaborats, l'aqüicultura, fibra i substrats químics.
- ▶ La transformació terciària dels productes indiferenciats en productes elaborats.
- ▶ La producció d'entrades per als sectors primaris i terciaris.
- ▶ La comercialització al detall i a l'engròs –tant de matèries primeres com d'aliments processats, fibra i altres productes relacionats–, als consumidors.
- ▶ La prestació de serveis, de capacitació, finançament, recerca i assessorament tècnic a totes les baules de la "cadena".

Font: Bahamonde Cobo, Rafael Arturo (2017:29-32).

<http://repositorio.puce.edu.ec/handle/22000/14234>

Alimentacci3n 3s la proposta educativa de VSF-Justicia Alimentaria i Hegoa per promoure un model alternatiu d'alimentaci3n basat en els principis de la Sobirania Alimentaria, on el centre escolar es converteix en instituci3n compromesa amb la bona alimentaci3n i la sostenibilitat de la vida. Des de **Alimentacci3n**, acompanyem al professorat i alumnat a trav3s de formacions, tallers, recursos didactics, etc. amb l'objectiu de generar consci3ncia crtica i mobilitzar la comunitat educativa davant les conseq3ncies socials, econ3miques i ambientals que es deriven del nostre model alimentari (producci3n, distribuci3n, comercialitzaci3n i consum). Aquesta iniciativa socioeducativa aborda la q3estio de l'alimentaci3n amb un enfocament global, des de les perspectives de g3nere i sostenibilitat. **Alimentacci3n** compta amb el suport de l'Ag3ncia Espanyola de Cooperaci3n Internacional per al Desenvolupament (AECID).

